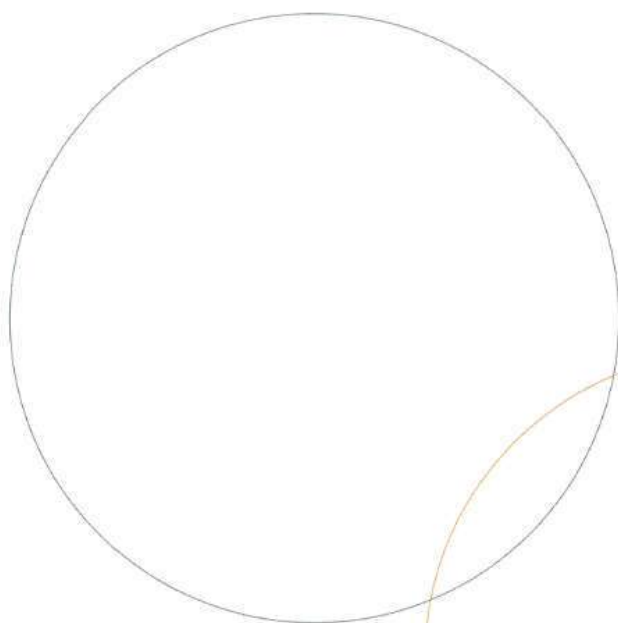

DEL 5

STILHISTORISK OVERSIGT

I dette afsnit finder du en oversigt over de vigtigste stilperioder fra begyndelsen af 1800-tallet og til idag.

Oversigten er langt fra udtømmende, ligesom en periodes begyndelse, midte og afslutning altid vil kunne diskuteres.

Stilhistorisk

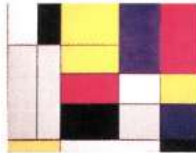
Historicisme 1850-1900

Art nouveau 1890-1920

Præmodernisme 1900-1925

Bauhaus 1919-1933

Funktionalisme 1920-1940

HISTORICISME

Art nouveau

PRÆMODERNISME

FUNKTIONALISME

Bauhaus

r i t

Streamline

ART DECO

POPART

Modernisme
postmodernisme

DESIGN I
MORGEN?

hightech

Art deco og streamline 1930'erne og frem

Modernisme 1940-1960

Popart 1960'erne

Postmodernisme og hightech 1980'erne

Det nye årtusinde

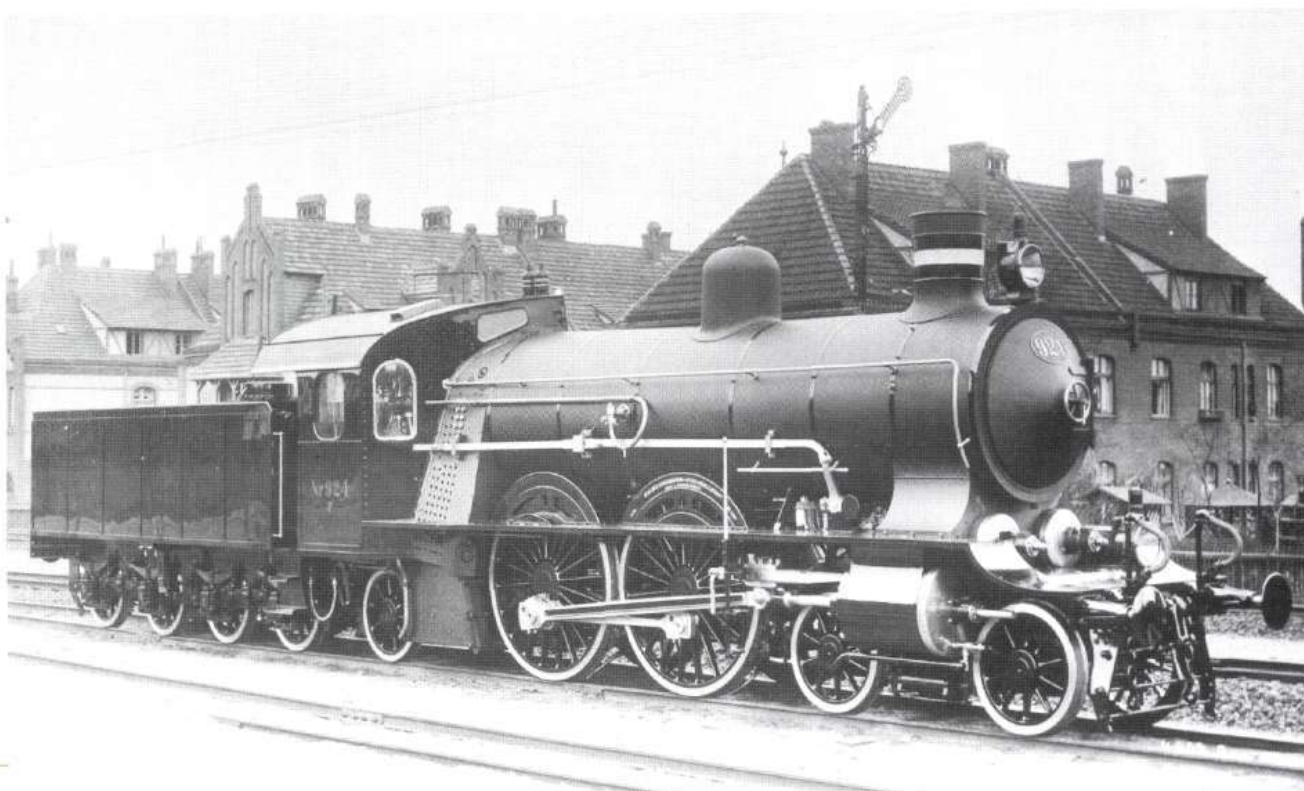

Design i morgen?

Historicisme 1820-1900

Nøgleord Klassiske elementer i ny sammenhæng, blanding af stilarter, mange udskæringer, dekorationer, tårne og spir. Masseproducerede artefakter, der så håndlavede ud.

01 Det første damplokomotiv blev bygget af Richard Trevithick og kørte første gang i England i 1804. Den første jernbanestrækning i Danmark blev indviet lørdag den 26. juni 1847. Her ses den såkaldte P-maskine, som er det første, store damplokomotiv i Danmark. Det havde en tjenestevægt på 100 tons og en maksimal hastighed på 100 km/t. Billedet her er fra 1907.

HISTORICISME

Tidsånden

Historicismen er en fællesbetegnelse for en europæisk strømning (arkitektur, artefakter, møbler), hvor man dyrkede og efterlignede tidligere tiders stilarter - fra klassicisme over barok og rokoko til gotik. Ofte blev disse ført ud i ekstremerne. I Europa var historicismen fremherskende i perioden 1820-1900. I Danmark især i perioden 1850-1910, dog i kirke arkitektur helt frem til omkring 1940. I nogle lande kaldte man historicismen for Victoria-tiden efter dronning Victoria, der regerede England fra 1837 til 1901.

Den sidste halvdel af 1800-tallet var en turbulent tid med store omvæltninger. København lå bag sine volde med fire byporte som en fæstning. Der var mange mennesker og mangel på rent vand. I 1853 udbrød der en koleraepidemi, og i 1857 rev man portene og senere også voldanlæggene ned. Det gav mere luft og plads, og byen fik sine brokvarterer, da grundene rundt om byen blev solgt og bebygget.

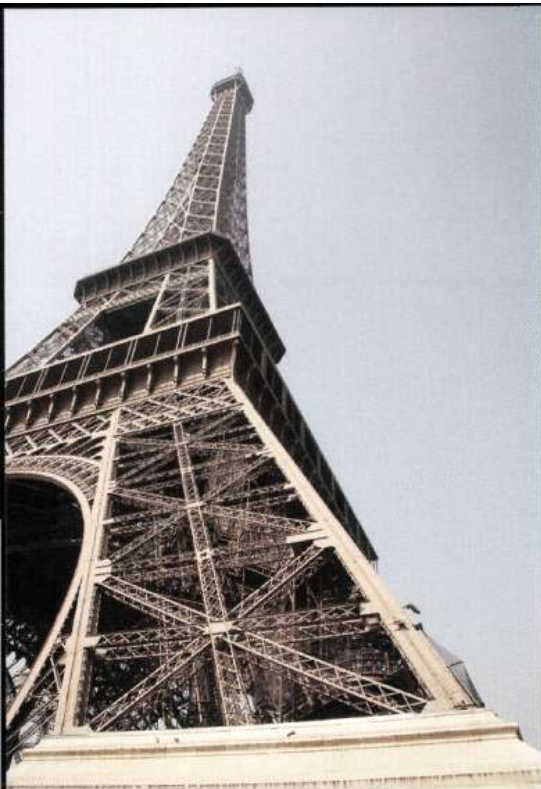
Der blev gjort store tekniske fremskridt i perioden med blandt andet jernbaner og dampmaskiner. Det splittede folk mellem fremskridtseufori og en romantisk forherligelse af fortiden. Derfor pakkede man ofte nye ting ind i noget allerede kendt og trygt. Fabrikker og kraftværker blev kamufleret som borge, rådhus eller kirker.

Arkitektur

Omkring 1850 begyndte folk at rejse mere på tværs af landegrænser, og det gav ny inspiration. Der blev udvekslet ideer og købt og solgt på de udstillinger, der skød op rundt omkring i verden, eksempelvis den første verdensudstilling i London i 1851. Der blev bygget meget i perioden, blandt andet kirker, banegårde, fabrikker og boliger.

I de nye brokvarterer i København byggede man i den historicistiske stil. Man brugte en fortidig stil som fx rokoko eller gotik, der ikke længere udviklede sig, og man forsøgte på den måde at skabe en helt ny og anderledes løsning på den store byggeopgave. Ud fra den historiske stils regler forsøgte man at opnå en strenghed og præcision ulig bygmestrene i den forgangne periode. Men det var netop denne frie omgang med stilens principper, der førte til vigtige bygningsværker.

1850-1900

02. 300 stålarbejdere byggede Eiffeltårnet fra 1887 til 1889 som et led i verdensudstillingen i 1889 ved at samle 18.038 stykker stål med 2,5 millioner nitter. I alt blev der anvendt cirka 7.000 tons stål. De 4 fundamenter er gravet 9-14 meter ned i jorden og har hver en flade på 26 kvadratmeter.

03. Kommunehospitalet i København blev opført i historicistisk stil mellem 1859-63 efter tegninger af arkitekten Christian Hansen. Bygningerne er i dag en del af Københavns Universitet.

Der var dog også en anden strømning i arkitekturen på det tidspunkt. Det var ingeniørarkitektur, der i modsætning til historicismen bar præg af moderne teknologi. Det var blevet billigere at producere råjern, og dampmaskinerne gjorde det nemmere at bearbejde jernet. Det blev startskuddet for metal- og glasbyggerier, der med sin lethed, gennemsigtighed og tilsyneladende skrøbelighed var en voldsom kontrast til de traditionelle byggerier.

Bolig

Flere flyttede til byen, og velstanden voksede, hvilket skabte efterspørgsel på bedre interiør til boligerne. Man gik op i at bruge gode materialer og godt håndværk. Der var ikke nødvendigvis en gennemgående stil. Møblerne i spisestuen kunne godt være højtidelige og formelle med aner tilbage til renæssancen og gotikken, mens man i stuerne havde blødere former med masser af tekstiler og puder.

I historicismen opsatte man høje paneler i stuerne og satte stuk på lofterne. Man begyndte at få hyldemøbler til nips og blomster og tunge draperede gardiner. Man kom krummelurer på alt. Der var en stor trang til at polstre hjemmene med stof, klunker og kvaster, der kunne laves billigere end tidligere på de nye industrimaskiner. De fine vinglas var ikke nødvendigvis mundblæste, og sølvtøjet var ikke lavet af guldsmeden på hjørnet, men det måtte gerne se sådan ud. Blandt andet klassicismens stilrene og symmetriske design lod sig nemt efterligne industrielt. I Danmark kalder man også perioden for klunketiden.

04. Klunkehjem.

Arts and crafts

At fremstille et detaljeret og smukt formet vinglas havde før krævet tid og færdigheder, og glasset havde været tilsvarende kostbart. Uanset hvor dygtig glaspusteren var, var der aldrig to glas, der var fuldstændig ens. Opfindelsen af presset glas gjorde en kostbar luksusting til en billig brugsgenstand. Håndværkerne kunne ikke hamle op med konkurrencen, så de måtte lukke deres værksteder, flytte ind til byen og arbejde på fabrik. Dette gjorde sig gældende på alle områder. Smedejernsdele blev erstattet af støbejern, billedhuggerarbejde af maskinfremstillede dekorationsdele, man bestilte fra et katalog og klistrede på husene, når de var bygget.

Den engelske arts and crafts-bevægelse med William Morris og Phillip Webb i spidsen var ikke kendetegnet af en fælles stil, men nærmere et fælles

05. Moderne villa i historicistisk stil, Odense, 2006.

06, The Red House i Kent, tegnet af Phillip Webb. Alt i huset er fremstillet efter middelalderlige forbilleder. Opført 1859-60 for William Morris.

mål. Dens tilhængere ville fremme betydningen af håndværkskulturen og godt design som modreaktion til den voksende industrialisering. De mente, at fabrikkerne ofrede kvaliteten for kvantitetens skyld. De arbejdede for at nedbryde det hierarki, der dikterede, at malerier og skulpturer var de fineste kunstarter. I stedet forsøgte de at genskabe og genoplive respekten for de traditionelle håndværk og skabe kunst, som alle havde råd til. Sådan blev det dog aldrig i realiteten, fordi det var for dyrt, netop fordi det var håndlavet.

Brugsgenstande

Perioden var afgørende præget af mange nye opfindelser, men to af de helt store, der kom til at ændre folks liv, var fonografen og den benzindrevne bil.

Thomas Alva Edison var uddannet telegrafist, og i 1877 opfandt han fonografen. Det var en maskine til lydoptagelse og lydafspilning. Inden da havde man kun kunnet lytte til musik derhjemme, hvis man selv kunne spille klaver eller havde et automatisk klaver, et såkaldt pianola. Ordet fonograf kom af det oldgræske *phonus*, lyd, og *graphos*, skrift. Lyden blev lagret på en roterende voksrolle og blev solgt kommercielt fra 1890 til 1925.

Endnu mere revolutionerende var opfindelsen af automobilen. Man ved ikke præcis, hvornår den blev opfundet, men patentet blev registreret den 29. januar 1886 af Carl Benz. Bilen ændrede folks muligheder for at komme omkring, men der skulle dog gå en del år, inden bilen blev hvermandseje.

Mode

Mens man i arkitektur og design af møbler og genstande i historicismen lånte fra tidligere tider, var det ikke tilfældet inden for modedesign, hvor man var nytænkende.

Mændene skulle bære et mørkt og højtideligt jakkesæt, mens der kunne være mere spræl på vesten i form af farver og mønstre. Det ændrede sig imidlertid i 1861, da britiske dronning Victoria mistede sin mand, prins Albert. Derefter bar de britiske mænd mørke veste, hvilket bredte sig til resten af Europa.

I mange år havde kvinderne gået i krinolinekjoler med mange skørter. I 1850'erne opfandt man den runde stålskrinoline, der kunne understøtte kjolen uden de tunge underskørter. Hvert årti ændrede moden sig, og i 1860'erne skulle kjolerne være fladere foran, hvilket gjorde dem mere elegante.

I den sidste del af perioden var det moderne med tournurestil, hvor en tournurepude eller et stativ bag på kjolen understøttede profilen. Korsettet var også med til at fremhæve profilen, så barm og talje trådte tydeligere frem. Foranstaltninger, der medførte trykkede ribben og hyppige besvimelser.

07. Portræt af dronning Victoria (1819-1901) og hendes barnebarn, Kong Georg V og hans kone Mary, 1893. Jakken, prinsesse Mary bærer, er højeste mode: Et højt puf over skulderen på hvert ærme.

08. Væksthuset i botanisk have i København er opført i historicistisk 1872-1874.

Art nouveau 1890-1920

Nøgleord Ornamenter med svungne og organiske linjer, sammensætning af forskellige materialer, naturalistiske motiver.

LOUIS COMFORT TIFFANY

09. Amerikansk frimærke i jugendstil inspireret af den legendariske lampedesigner Louis Comfort Tiffany.

10. Carlsbergs logo er tegnet i 1904 i en grafisk skønvirke-stil.

Tidsånden

Art nouveau kan man kalde designhistoriens første ungdomsoprør. Det var i høj grad et europæisk fænomen, der voksede ud af storbyerne. Det var et progressivt og halvsocialistisk ungdomsfænomen - et oprør mod den traditionelle dyrkelse af ro, ligevægt og stabilitet med symmetrien som grundprincip. En ny tids arbejderklasse skulle have et nyt tidssvarende design/formsprog. De historiske stilarter hørte de gamle overklasser til.

Stilen har forskellige betegnelser. *Art nouveau* er den franske betegnelse efter navnet på et varehus med kunsthåndværk, *La Maison de l'Art Nouveau*, der åbnede i Paris i 1895. På tysk kom stilen til at hedde *Jugend* efter det tyske tidsskrift *Die Jugend* og på italiensk *Stilo Liberty*. *Modern Style* var den engelske betegnelse, mens man i Spanien kaldte bevægelsen for *Modernissimo*. I Danmark blev stilen en særlig dansk variant med inspiration fra vikingetiden og den tidlige middelalder. Den blev opkaldt efter tidsskriftet *Skønvirke*, der blev udgivet fra 1914. I Danmark var man især inspireret af den franske variant, da der efter krigen i 1864, hvor vi tabte til tyskerne, var modvilje mod den tyske jugendstil.

Der skete store teknologiske fremskridt omkring århundredeskiftet. Man opfandt elektriciteten, telefonen, bilen og flyvemaskinen. København fik i 1892 de første elektriske glødelamper. Man byggede biografteatre i art nouveau-stil, og i 1906 grundlagde Ole Olsen Nordisk Film i Valby. I 1915 fik kvinderne stemmeret, og i 1919 indførte man en otte timers arbejdsdag med seks dages arbejde om ugen. Folk rejste en del og fandt blandt andet inspiration i japansk kunsthåndværk, der havde en forkærlighed for naturen i dekoration og former.

11. Franskmanden Hector Guimards design med slyngede former inspireret af planter og blomster var indbegrebet af art nouveaustilen i Frankrig i 1890'erne og starten af 1900-tallet. I 1899 påbegyndte han designet af de karakteristiske nedgange til de parisiske metrostationer, hvoraf en del stadig er bevaret.

Arkitektur

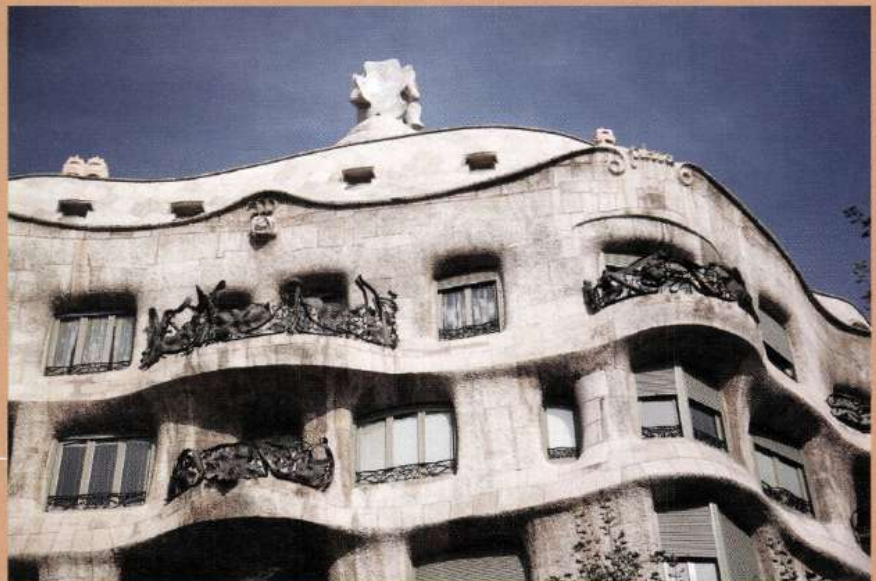
Naturen var udgangspunktet for art nouveaustilens dekorative elementer med planteformer og flydende linjer. Motiverne var ofte ranker, vandløb og langt bølgede kvindehår. De var stærkt individualistiske og afspejlede kunstnerens personlighed. De slyngede linjer og asymmetrien var en fornyelse, men også en fortsættelse af historicismen, da især nyrokokoens former blev videreudviklet til det yderste. I ornamentikken blev det groende, spirende og unge idealet. Organiske linjer og svungne gavle med viltre dekorationer var målet. Den for eftertiden mest kendte arkitekt inden for perioden var Antoni Gaudí.

Arkitekterne arbejdede tæt sammen med kunstnere og håndværkere. Man dyrkede tidens materialer som jern, stål og glas, men på en måde, så konstruktion og dekoration voksede sammen i organiske former med karakteristiske brud på symmetrien. Der var fokus på gode materialer og håndværkstraditioner, og i modsætning til tidligere skulle materialerne ikke længere forklædes, men udfolde sig og virke i overensstemmelse med deres natur. De flydende linjer fungerede særlig godt med jern, og de tidligere forhadte ingeniørbygninger af glas og stål blev anerkendt som en del af arkitekturen. Stilen var tiltænkt arbejderen, men blev i stedet et middelklassefænomen.

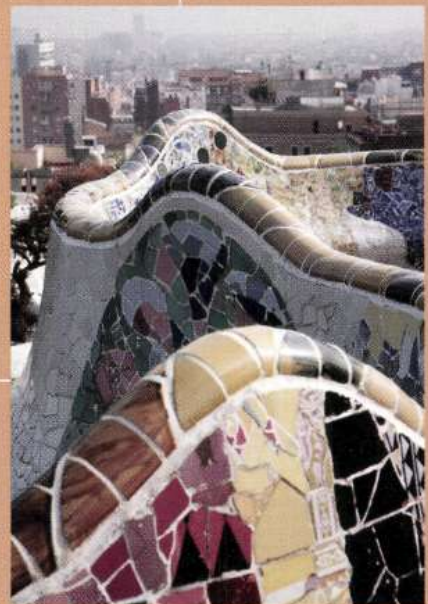

12. "Københavnerbænken" har været en del af det københavnske bybillede i over 100 år. Dens historie fortæller sig tilbage til omkring 1880 - også tydeligt inspireret af art nouveaustilen.

1890-1920

13. 13. Antoni Gaudí blev uddannet arkitekt i Barcelona i 1878 og er kendt for en særpræget, original stil. På billedet øverst ses bygningsværket La Pedrera (også kendt som Casa Milà Barcelona) og muren af mosaik, der omkranser la Parque Güell.

Bolig

Nogle møbler fulgte den franske art nouveau's viltre og organiske stil i træværket, dekorationerne og polstringen. Andre møbler og interiører blev designet til bestemte formål eller til bestemte bygninger i den danske skønvirkestil med middelalderlige dekorationer og inspiration fra den engelske arts and crafts-bevægelse, der allerede i historicismen var gået imod industrialiseringens masseproduktion.

Art nouveau

Der var et tæt samspil mellem kunst og håndværk i Danmark, og i 1887 blev Dekorationsforeningen oprettet. Mange kunsthåndværkere begyndte at arbejde med ler, og de mødtes på Den Kongelige Porcelainsfabrik, Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik og lignende steder. Lertøjet var af høj kvalitet. Det samme gjorde sig gældende med metalværksteder, hvor man arbejdede med kobber, messing og tin, der var billigere end det traditionelle sølv.

En af de kunstnere, der voksede ud af dette miljø, var Georg Jensen. Han var både sølvsmed og billedhugger. I 1904 startede han sit eget værksted i Bredgade i København. Hans virksomhed blomstrede, fik butikker i udlandet og eksisterer den dag i dag.

14. Plakatkunst af den tjekkiske maler Alfons Mucha.

15. Villa med karakteristiske skønvirkedetaljer.

16. Georg Jensens "druefad på sokkel" blev designet i 1918 og er stadig i produktion. Det er art nouveau på dansk - også kaldet skønvirke.

Brugsgenstande

Den første elektriske støvsuger blev opfundet i USA i 1868, men først omkring 1900 begyndte den egentlige industrielle masseproduktion. Støvsugeren blev et kærkomment våben mod støv i de velpolstrede hjem, og i Danmark begyndte den største danske producent Fisker & Nielsen A/S i 1910 at producere den berømte Nilfisk-støvsuger. Det var den første europæiske støvsuger, der kunne betjenes af kun en person. Allerede i 1930'erne var støvsugeren meget udbredt.

Mode

Traditionelt gik mændene i jakkesæt, men med udbredelsen af cyklen begyndte sportstøj at vinde større indpas. Også kvinderne cyklede, men de holdt sig som regel til korsettet og den lange nederdel.

I art nouveauperioden skiftede kvindemoden hvert årti. I 1890'erne var et højt puf over skulderen på det kuplede ærme moderne (se billede side 271 af prinsesse Mary). Omkring 1900 fulgte moden art nouveaustilens slyngninger og udsmykninger. Man skabte en S-form ved hjælp af frakkekorsettet, der gik ned over hofterne og brugte stivere til at holde maven inde. Hofter og mave blev dermed mindre, mens man fremhævede barmen og bagdelen. Dette affødte begrebet hvepsetalje.

Modehusene i Paris skabte i tiden inden Første Verdenskrig tøj med en slank silhuet, der hvilede på skuldrene, havde et højsiddende liv og hang løst. Det blev kendt som reformdragten, fordi den befriede kvindekroppen fra korsettet.

17. Reformdragten blev brugt i Danmark fra 1880'erne og frem til Første Verdenskrig af kvinder, der var bevidste om deres krop. De snørede sig ikke med stramme korsetter, men brugte i stedet reformlivstykker, en slags undertrøjer. I Den Gamle Bys store dragtsamling findes flere reformkjoler. Denne kjole blev syet til en ung kvinde, da hun i 1899 skulle på højskole. Kjolen er syet af marineblå serges, en satinvævet, ulden vare. Boleroens udsmykning er applikationsbroderi med lyst, grønligt klæde.

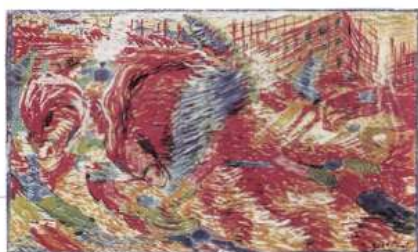
Præmodernisme 1900-1925

Nøgleord Skrabet, funktionalistisk, konstruktivistisk, futuristisk, rene linjer.

Tidsånden

Da verden slog øjnene op til det nye århundrede, var det ikke kun de intellektuelle, der havde store forhåbninger. Man troede, at de tekniske, åndelige og samfundsmæssige forandringer ville føre til en helt ny tidsalder med nye mennesker. Særligt i Rusland og Italien skete der store landvindinger til trods for, at disse to lande ellers havde haltet bagud i den industrielle udvikling.

I Rusland dannede oprøkket til revolution grobund for et ønske om en nyskabelse inden for kunst, arkitektur og design, hvor man udviskede grænserne mellem fagene. Man hyldede den mekaniserede kultur. Den konstruktivistiske teori tog form af slogans som "*Ned med kunsten! Længe leve teknologien!*" og "*Kunsten ind i livet!*"

I Italien opstod en stil- og tankeretning, der kaldte sig futurisme efter det italienske ord *futuro*, der betyder fremtid. Der opfattede man den klassiske kunstarv som en byrde, og man opfordrede til ødelæggelse af den traditionelle verden. Futuristerne beskæftigede sig især med bygningsværker, der skulle tjene teknikken. Det var banegårde, flyvepladser, kraftværker og højhuse. Futuristerne var meget begejstrede for storbyernes urbane virvar. Nøgleord var maskiner, fart og kraft. Der var dog ikke særlig mange af de store projekter, der rent faktisk blev bygget, fordi de var for langt forud for deres tid.

Arkitektur

I begyndelsen af det 20. århundrede var der strømninger, der gik i retning af det mere skrabede og funktionelle. Flere arkitekter argumenterede mod den ornamentering og andet overflødigt (og især fordyrende) pynt, der prægede art nouveaustilen. Ideen var, at arbejdernes levestandard skulle forbedres gennem arkitekturen. Den tankegang så man blandt andet hos de russiske konstruktivister.

18. "Die Stadt erhebt sich", 1910.
Maleri af den italienske maler og billedhugger Umberto Boccioni, der regnes for en af den futuristiske bevægelses grundlæggere.

19. Looshaus 1910-11.

Den tyske arkitekt Peter Behrens havde rødder i jugendstilen, da han i 1907 blev udnævnt til kunstnerisk rådgiver for elektricitetselskabet AEG. Behrens designede hele firmaets identitet udadtil, både brevpapir og grafik og en lang række af deres produkter som lamper, husholdningsmaskiner og fabriksbygninger. Behrens grundlagde dermed det, man i dag kalder corporate identity. Hans turbinehal i Berlin var ægte moderne arkitektur uden historisk forklædning.

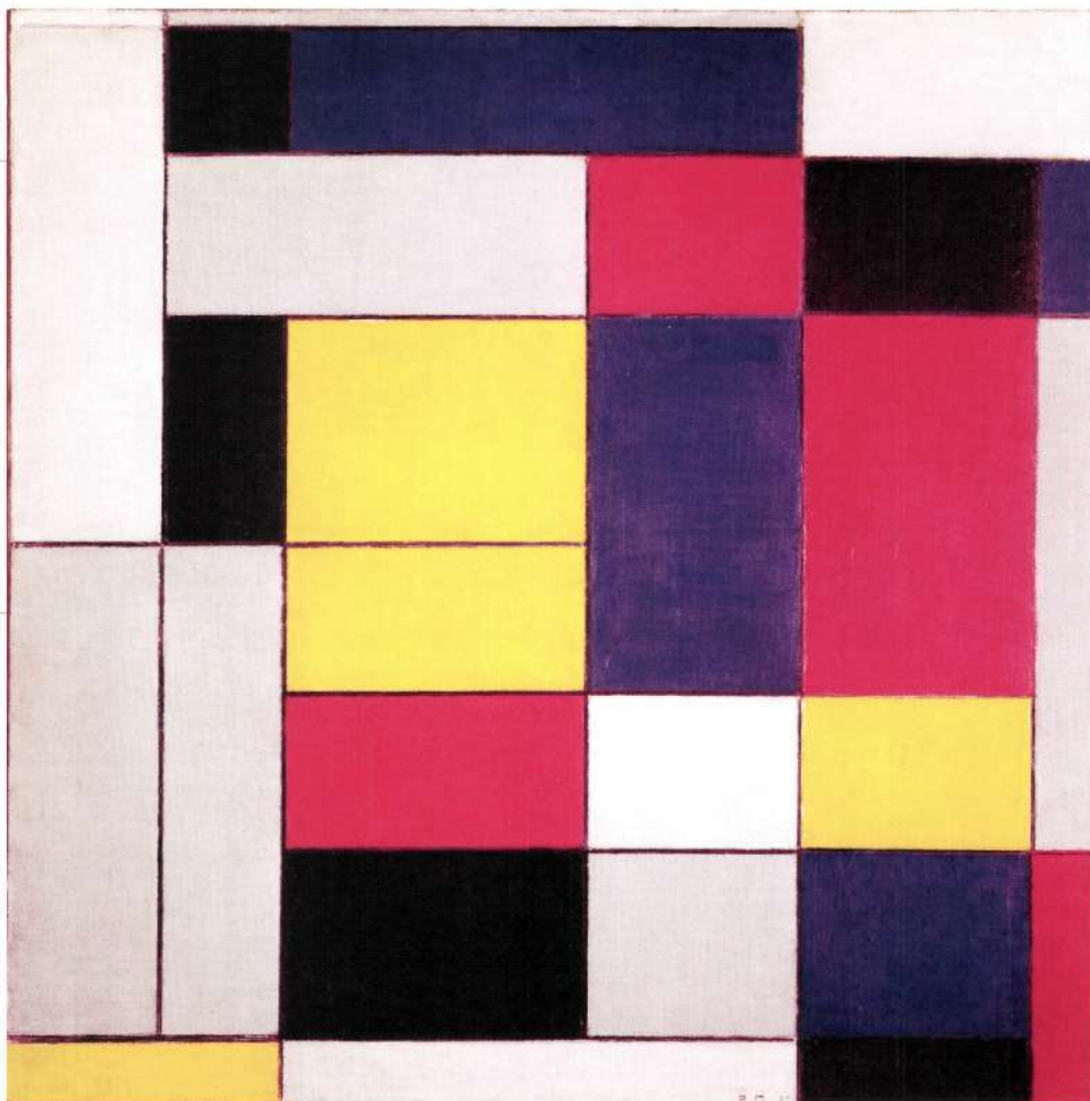
Den østrigske arkitekt Adolf Loos, der skrev artiklen *Ornament und Verbrechen*, hører også til i denne periode tillige med amerikanerne Lois Sullivan og Russel Wright.

20. Elektricitetselskabet AEG's turbinehal i Berlin. Turbinehallen regnes for et af de fornemmeste eksempler på moderne industriarkitektur.

PRÆMODERNISME

21. Komposition med rød, gul og blå - 1928. Mondrian var en hollandsk maler og en betydningsfuld bidrager til De Stijl-bevægelsen, der blev grundlagt af Theo van Doesburg.

22. Rød og blå stol, Gerrit Rietveld 1918.

Bolig

I Holland opstod kunstnergruppen De Stijl 1917-1931 (Stilen), der bestod af kunstnere, arkitekter og designere. Deres tese var, at en stol skulle have en skulpturel værdi eller være et kunstværk. Men samtidig skulle den også være fri for overflødig ornamentering. De arbejdede på at skabe et abstrakt billedsprog, man kunne bruge i praksis, og som kunne formidle deres ønsker om et bedre samfund. De arbejdede med rette vinkler, lodrette og vandrette linjer samt rektangulære flader med primærfarverne rød, gul og blå.

Ligesom konstruktivistene og senere Bauhaus-skolen havde de et ønske om at ændre samfundet gennem kunsten. Deres arkitektoniske formsprog var påvirket af arts and crafts og futurisme, hvilket resulterede i flade tage, glatte vægge og fleksible rum. De stræbte efter et altomfattende livsmiljø. De undgik de ældre stilformer, fordi de mente, at tiden krævede sin egen form. Gerrit Ritvelds hus til familien Schröder illustrerer De Stijls moderne formgivning samt indretning.

Brugsgenstande

Den 17. december 1903 gennemførte brødrene Wilbur og Orville Wright den første bemandede flyvning i et rigtigt fly. Den varede 12 sekunder. Under Første og Anden Verdenskrig udviklede flyteknologien sig yderligere og lagde sammen med udviklingen af jetmotoren grunden til de store passagerjetfly, der var med til at skabe den voldsomme stigning i den civile luftfart i 1960'erne.

Mode

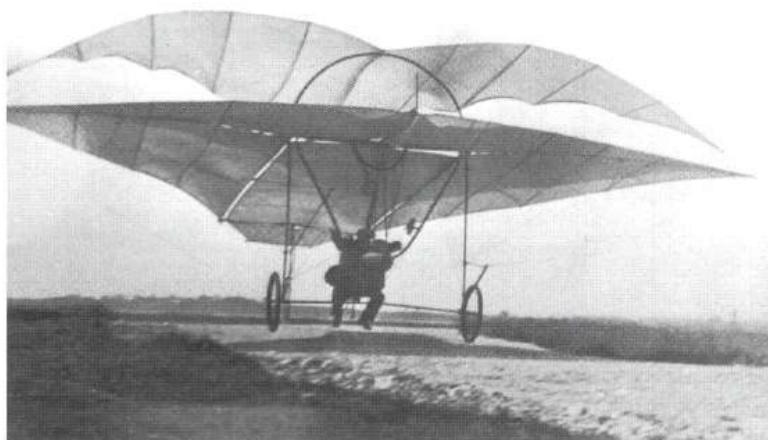
Futuristerne og konstruktivistene var også aktive inden for tøj design, hvor man søgte en mere abstrakt stil, ligesom man gjorde på alle andre områder. Men deres ideer fik ikke den store indflydelse på moden generelt.

Dog skete der en revolutionerende landevinding inden for kvindemoden i denne periode. I 1913 opfandt Mary Phelps Jacob bh'en i den form, som vi kender i dag. Inden da fungerede snørelivet og korsettet som brystholder. I 1913 blev korsettet dog så langt, at det var nødvendigt at dele korsettet og brystholderen.

23. I 2008 fremstillede NIKE et par sneakers under navnet Piet Mondrian - Nike Dunk SB Low. Inspirationen fra Mondrian-billedet fra 1928 er tydelig.

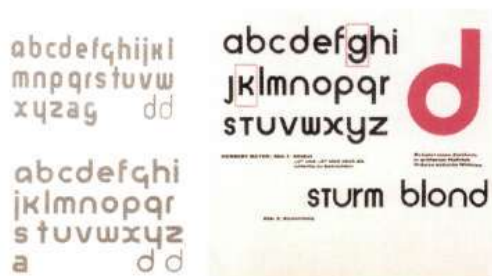
24. Opfinderen J.C.H. Ellehammer byggede i 1905 sit første fly. Motoren var en 6-cylindret luftkølet stjernemotor på 50 HK. Det vejede 340 kg uden fører og var 7,50 m. langt. Flyet kan ses på Danmarks Tekniske Museum.

1900-1920

Bauhaus 1919-1933

Nøgleord Enkelthed, geometriske former, stiliserede mønstre.

25. Her ses en af Bauhaus-skrifterne. Den er designet af Herbert Bayer i 1925.

Tidsånden

Da Første Verdenskrig sluttede i november 1918, opstod nazismen i Tyskland nogenlunde samtidig med fascismens fremvækst i Italien.

Bauhaus-skolen blev oprettet i 1919 i et meget ungt tysk demokrati. Eleverne havde både lærere, der var håndværkere og dermed praktisk orienterede, og lærere, der var kunstnerisk orienterede. Ideen var at få det hele til at gå op i en højere enhed, bl.a. gennem begrebet "Vorschule", hvor alle fik den samme grunduddannelse. Skolen var bygget op omkring en lang række værksteder, der havde hvert sit fokus. Fra møbler og bygninger over typografi og reklamearbejde til farvelære. Det hele blev krydret med teater og ballet.

Nazisterne accepterede ikke den utraditionelle skole og mente, at den var dekadent. Bauhaus-skolen havde et socialistisk afsæt og stræbte efter at forbedre landets kulturliv og øge den sociale velfærd, hvilket var helt uacceptabelt for nazisterne. Skolen blev lukket i 1933, da nazisterne overtog magten i Tyskland. Man forsøgte at føre skolen videre i USA, dog uden succes.

26. Bordlampe designet af Wilhelm Wagenfeld, 1924.

Arkitektur

På en vigtig Bauhaus-udstilling i 1923 præsenterede man Eksperimentalhuset, der var designet af Georg Muche og Adolf Meyer. Det var en prototype på et billigt, masseproduceret og funktionelt byggeri i de nye materialer stål og beton. Man indrettede huset med inventar, der var fremstillet på skolens værksteder.

Målet med Bauhaus-skolens arkitektur var at skabe *en klar, organisk arkitektur, hvis indre logik skal være strålende og nøgen, frigjort fra løgnagtige facader og lurendrejjerier. Vi ønsker en arkitektur, der er tilpasset denne verden af maskiner, radioer og hurtige biler, en arkitektur, hvis funktion tydeligt kan erkendes i forhold til sin form.*

Bauhaus

Bauhaus-skolens design var kendetegnet af enkelhed, forfinede former og linjer, primærfarver, geometrisk abstraktion og brugen af nye materialer og metoder (se foto af Bauhausskolen side 224).

Bolig

På Bauhaus-skolen slog man i 1928 metalværkstedet og snedkeriet sammen til en stor afdeling for indbo. Man fremstillede lamper i metal, der var så perfekte og funktionelle, at de stadig bliver produceret og solgt. Marcel Breuers Wassily-stol fra 1925 af stål og læder bliver også produceret den dag i dag.

Man søgte en totalløsning, og derfor tegnede mange arkitekter kunsthåndværk. Stilen var karakteriseret af afrundede former og geometrisk udformning i både træ- og metalmøbler. Også her var målet at udføre demokratisk design for massen, men pga. af den håndværksmæssige produktionsmåde blev møblerne alt for dyre til, at den almene forbruger kunne købe dem.

Brugsgenstande

Geometrien gik igen i bestik, lamper, ure, smykker og radioer. Man fremstillede gedigne håndværksmæssige ting side om side med en effektiv maskinel produktion.

Man begyndte at producere tapetdesigns fra muralværkstedet, og værkstederne for vævning, møbelkunst og reklame lavede opgaver for verden uden for skolen.

27. Bauhaus-lampe.
Design: Wilhelm Wagenfeld.

1919-1933

Funktionalisme 1920-1940

Nøgleord Glatte, hvide facader, flade tage, store glasarealer.

Tidsånden

Funktionalisme er en samlet betegnelse for en tendens, hvor det funktionelle vægtes tungere end det dekorative. Tendensen blomstrede især op i mellemkrigstiden, men kan ses helt frem til i dag. Funktionalismen satte dagsordenen for en ny tids teknologi og radikaliserede formgivningen. Målet var at udforme alle brugsgenstande så hensigtsmæssigt som muligt, og så form og indhold fulgtes ad. Funktionalisterne fandt stor inspiration i ideerne fra Bauhaus-skolen.

Funktionalismen frigjorde sig fra traditionelle værdier - både designmæssigt og socialt. Det var en demokratisk drøm om frihed. Tanken var, at maskinerne skulle befri mennesket for hårdt arbejde og skabe lighed i samfundet. Idealet var maskinfremstillede produkter i høj kvalitet uden overflødigt pynt og gerne i materialer som stål eller læder. Stilen skulle være fri for statussignaler og passe til alle. Det blev imidlertid det frisindede borgerskab, der tog stilen til sig. Arbejderne var knap så interesserede, fordi de fandt stilen bar og upyntet.

Arkitektur

Franskmændene Le Corbusier, der var Behrens' elev, dyrkede de rene, geometriske former, og han insisterede på, at alt skulle have en praktisk funktion, selv om det måske kunne ligne dekoration. Han mente, at man skulle opfatte boligen som en "bomaskine". Mange af disse tanker gav inspiration til den efterfølgende Bauhaus-skole.

Efter verdensudstillingen i Stockholm i 1930 blev funktionalismen - også kaldet funkis - den fremherskende stil i arkitekturen. Arkitekterne tog nye materialer som beton i brug, og fra 1920'erne byggede man betonhuse og højhuse. Man forlod borgerskabets opstyltede byggestil til fordel for saglighed. Man opdelte byerne i funktionsområder, så arbejde og fritid i højere grad blev adskilt for at mindske støj og andre af de plager, som den massive brug af teknik havde medført. I funktionalismen rensede nogle arkitekter arkitekturen for dekorationer, og man arbejdede med rene linjer.

28. Lagkagehuset på Christianshavn er opført 1928-34. Arkitekten bag er Edvard Thomsen.

29. Villa Savoye blev opført 1928-1931.

Funktionalismens store glatte, hvide flader, flade tage og store glasarealer kombineret med ideerne fra Bauhaus-skolen inspirerede Arne Jacobsen, da han tegnede Bellavista-bygningen i Klampenborg i 1934. Byggeriet ligger stadig ud til Bellevue Strandpark. I mindre skala er funkisvillaen (eller bungalowen, som den også kaldes). Den er ligeledes kendetegnet ved sit flade tag, der giver ekstra plads på førstesalen, idet tagkonstruktionen ikke frarøver kvadratmeter. Desuden er der udgang til altan på langt de fleste funkisvillaer.

30. Boligbebyggelsen Bellavista i Klampenborg blev tegnet i 1931 af Arne Jacobsen og opført mellem 1931 og 1934.

Bolig

I 1924 oprettede man en møbelskole på Kunstakademiets Arkitektskole. Lederen blev møbelarkitekten Kaare Klint, der mente, at der burde være en direkte sammenhæng mellem menneskets og møblets mål og mellem målene på møblerne og de rum, de skulle anvendes i. Det blev startskuddet for de moderne møbelklassikere.

I Skandinavien brugte man lyst og let materiale i træ, og de rene linjer var bærende i designet (læs mere under Danish Design).

31. Funkisvilla med de karakteristiske store flader og glaspartier, Hunderup, Odense, 1931.

32. Grundtvigskirken blev indviet i 1940. Bygmester er arkitekt Peder Vilhelm Jensen Klint.

FUNKTIONALISME

Brugsgenstande

I første halvdel af 1920'erne eksperimenterede Poul Henningsen med at gøre elpærens lys blødere og mere ensartet. Det førte til de karakteristiske lamper med flere skærme, som han udviklede i de kommende årtier, inden han i 1957 designede kronen på værket, Koglen. Koglens 12 lag bryder lyset, så lampen giver en diskret hyggebelysning.

33. I anledning af 50-året for designet af Poul Henningsens Kogle producerede det danske lampefirma Louis Poulsen en udgave i guld.

34. Denne støvsuger fra Nilfisk er fra 1932. Støvsugeren fik tilnavnet "Den stille dansker", hvad også reklamebilledet antyder. I 1954 havde Nilfisk solgt 1 mio. støvsugere.

1920-1940

Mode

I begyndelsen af 1920'erne gik kvinderne i enkle, glatte kjoler ned til anklerne. Kjolerne var dekoreret med bånd eller broderi inspireret af Østen og Ægypten. I løbet af årtiet blev den unge, frigjorte drengepige et ideal i form af kort hår og udviskede kvindeformer.

Jazzen og charlestondansen hævdede kjolesømmen til lige under knæet, og hen mod slutningen af 1920'erne blev den endnu kortere. Farverne var de klare grundfarver samt sort og hvid. Man bar farverig makeup sammen med pagehåret, og de mere velhavende damer bar ofte klokkeformet hat.

Herremoden var inspireret af den engelske kronprins, som var meget modebevidst. Oxford-benklæder med vidde og sportsjakker i tykt materiale blev moderne - gerne kombineret med en sixpence-kasket. Der var udvendige lommer, opslag på buksebenene og fokus på bæltter, slips og golfsko.

35. Charlistonpiger, sidst i 1920'erne.

36. Kritisk Revy (1926-1928) var et kulturradikalt tidsskrift, der i begyndelsen skrev kritisk om arkitektur, men med tiden også om kultur i bredere forstand. Drivkraften bag var Poul Henningsen.

Art deco og streamline 1930'erne og frem

Nøgleord Dyre materialer, glamour, aerodynamisk og strømlinet udtryk (streamline), stiliserede plantemotiver, abstrakte vinkler.

Tidsånden

I slutningen af 1920'erne ramte den økonomiske krise i USA også Europa. I 1929 krakkede børsen i New York, og aktiemarkedet brød sammen, hvilket førte til depressionen med krise og stor arbejdsløshed. På trods af dette - eller måske på grund af dette - voksede underholdningsindustrien og lysten til fornøjelser til et hidtil ukendt niveau. Det viste sig overalt i kunsten, arkitekturen, moden og ikke mindst musikken. Fart, luksus, rejser, fritid og modernitet var det, de modebevidste tørstede efter.

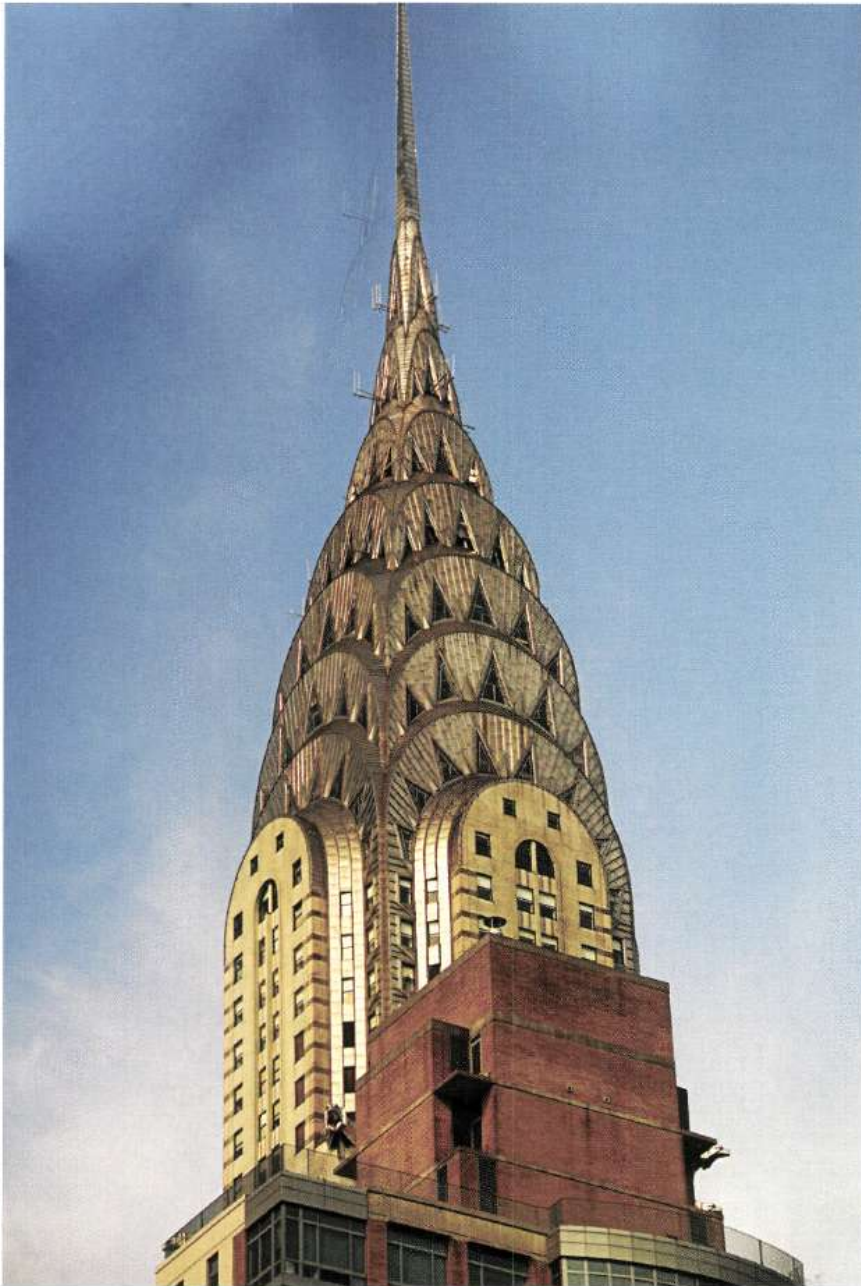
Art deco opstod i Frankrig som en meget luksuriøs og dekoreret stil, der bredte sig ud over hele verden. På verdensudstillingen i Paris i 1925, *Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes* - forkortet Art Deco - viste standene den nye stil med enkelhed, grundformer og grundfarver. Idealer, der stammede fra den franske arkitekt Le Corbusier, De Stijl-gruppen og Bauhaus-skolen. Art deco har paralleller til art nouveau og arts and crafts, fordi art deco-designerne også ønskede at fjerne skellet mellem finkulturen og kunsthåndværket. Op gennem 1930'erne blev stilen mere strømlinet og modernistisk.

Arkitektur

Art deco er dekoreret funktionalisme og blev særligt udbredt i USA. Den amerikanske art deco var langt mere geometrisk og strømlinet end den franske. Arkitekter som William Van Alen brugte stilen i designet af skyskrabere i New York. Motiverne begrænsede sig til zigzagger, trekanter og bregnebladslignende kurver. Dem brugte man i designet af byens nye bygninger, der kom til at præge New Yorks skyline. Van Alens Chrysler Building fra 1930 står som et pragteksempel på dette.

37. Grafisk udtryk for art deco-stilen, her i moderne udgave. Bemærk også husets gule pastelfarve.

38. Chrysler-bygningen i New York blev bygget mellem 1928-1930. Arkitekten var William Van Alen. Der er 77 etager i bygningen, der er 318,9 meter høj. Arkitekturen indeholder symboler fra Chryslers biler (bildæk og kølerfigurer). Der er 3.862 vinduer i bygningen, der indvendigt er dekoreret med egyptiske motiver. I Danmark er Det Kgl. Teaters Stærekasse et eksempel på stilen.

39. Art deco-vækkeur, ca. 1930.

En stor del af husene i Miami Beach blev bygget i art decostil. Her smeltede stilen sammen med modernismen og de lyse tropiske farver og fik et meget særpræget udtryk, man ikke ser andre steder i verden. Stilen er et overklassefænomen, hvor man dyrker det dekorative, det glamourøse, de dyre materialer og stiliserede plantemotiver.

ART DECORÉ

Bolig

Art deco deles ofte op i to strømninger: *Decorated* og *Streamlined*. Den første var især fremherskende i mellemkrigstiden, og den var kendetegnet af abstrakte vinkler, ornamentering og blomstermønstre. Streamline satte sit præg på en lang række masseproducerede produkter - både køleskabe, radioer, grafisk design, toge og biler. Særligt biler fik for alvor et gennembrud i 1950'erne og udstråler fart og dynamik.

På Ecole d'Art Décoratif Martine og Atelier Martine fremstillede designeren Paul Poirot kubiskinspirerede møbler, blomstrede møbelstoffer og tekstilmønstre. De naturinspirerede former, strålende farver og eksotiske motiver blev indbegrebet af Martine-stilen. Også andre designere skabte møbler i overdådige og kostbare materialer. Man forgyldte træmøbler og brugte sjældne, eksotiske finerer.

Brugsgenstande

Designer Harald Nielsen var tiltrukket af art decostilens stiliserede dekorationer, og i 1926 designede han sølvbestikket Pyramide for sin svoger, Georg Jensen. Det var som mange andre ting efter fundet af Tutankhamons grav i 1922 inspireret af pyramideformen. Bestikket blev en af Georg Jensens største succeser og sælges den dag i dag. Det var også i denne periode, at den siden så kendte Ronson-lighter kom på markedet.

Den 1. april 1925 begyndte Statsradiofonien at sende radio i Danmark. Fra 1926 sendte Pressens Radioavis nyheder en gang i døgnet. For at kunne lytte med måtte de danske hjem udstyres med et radioapparat. Disse blev bygget ind i et træmøbel, så de passede ind i hjemmets øvrige indretning. På radiofabrikken Bang & Olufsen producerede man i 1930'erne modellen "Beolit 39". Radiokabinetet var fremstillet i det nye kunststof bakelit i karakteristisk sort og hvid art decostil med afrundede hjørner.

Mode

I art decoperioden brugte man forskelligt tøj til hverdag og fest. Man havde særligt tøj til golf, skiløb og bilkørsel. Fra 1920'erne til 1940'erne var der ikke de store ændringer i herremoden, så den lignede i høj grad den, der var fremherskende under funktionalismen.

*Lad hendes Tuledrøm
gaa i Opfyldelse*

BO & O **BEOLIT 39**

Glad hende med B. & O.'s nye Streamline-Super-Beolit 39 — hun har straks set, hvor elegant og raffineret den virker i det fornemme sorte Kabinet af Beolit med Hammer, Knapper og Gitter i Elfenbensfarve. — Modtageren er B. & O.'s effektive Super med 3 Balgeomrander, Foto, Plauskals, Lyndrev, Tonekontrol, aut. Fadingkontrol og permutynamisk Koncerthøjttaler. — Gaa hen og hør den hos vor Forhandler. Prisen er — inklusive 4 Rør — kun Kr. 275.

BANG & OLUFSEN A/S — STRUER

40. Beolit 39 og reklame for Beolit 39. Bang & Olufsens succesfulde radio Beolit 39 blev udformet på baggrund af et forslag fra en lytterkonkurrence i midten af 1930'erne. Det syntetiske materiale bakelit bevirkede, at radioen kunne støbes - og således designes - i tråd med tidens streamline-trend.

Paul Poirot revolutionerede modeverdenen, da han skilte sig af med korsettet og skabte et helt nyt look. Efter de korte charlestonkjoler i 1920'erne nåede kjolerne i 1930'erne atter ned til anklerne - både til hverdag og fest. Dragterne var figursyede og fulgte kvindekroppen. Snittet var geometrisk. Bukser til kvinder dukkede også op i denne periode, men ikke i hverdagsmoden - kun til en tur på stranden eller skiløb.

Streamline

Modernisme og dansk design 1940

Nøgleord Ungdomskultur, højere levestandard, naturalistiske motiver, 'New Look'.

41. I 1950'erne voksede en ny ungdomskultur frem med den amerikanske sanger Elvis Presley i front.

42. Dollargrin. Forrest en 1950'er-model, bagest en fra 1960'erne.

Tidsånden

I 1940 blev Danmark besat af tyskerne, og pludselig var landet indlemmet i Anden Verdenskrig. Under besættelsen var der mangel på næsten alt, og hverdagen handlede om at overleve. Mange flygtede til Sverige, mens andre blev og kæmpede i modstandsbevægelsen. Den 4. maj 1945 blev Danmark befriet, da det tyske regime faldt.

Efter krigen blev levestandarden højere, ikke mindst fordi kvinderne så småt kom ud på arbejdsmarkedet. I 1951 begyndte man at sende de første fjernsynsudsendelser, og 1950'erne kom til at stå i fjernsynets, radioens, filmens og lufttrafikkens navn.

I 1950'erne voksede generationskløften mellem unge og voksne, da de unge fik deres egen kultur med mode og musik. De lyttede til rock'n'roll, hvor Elvis Presley førte an, og gik på milkshake-barer med jukebokse.

Arkitektur

Der blev tegnet mange udkast til arkitektur og mode i slutningen af 1930'erne, som først blev ført ud i livet efter krigen. Under krigen brugte man traditionelle byggemetoder, og man byggede hovedsageligt i mursten på grund af manglen på jern. Dekorationer af gule og røde sten samt indramning af døre og vinduer var typisk for tiden.

Der var boligmangel, så i 1940'erne opførte man mange etageejendomme med små lejligheder med karnap eller altan. I ældre ejendomme begyndte man at udnytte loftsetagen med skråvægge ved at sætte en ny opfindelse ind. Det var ingeniør Villum Kann Rasmussens specielle vippebare skråvinduer, Velux-vinduer.

Men ikke alt blev bygget i mursten. I perioden blev der også bygget rådhus i fx Århus og Lyngby. De blev bygget i armeret beton og derefter beklædt med klinker eller marmor.

Bolig

Inden for design gik udviklingen ikke i stå under krigen. Her fortsatte Danmarks førende designere som fx Kaare Klint og Poul Henningsen med at udvikle deres ideer. PH-lampen med de fem skærme, som i dag er den lampe, der hænger i flest danske hjem, blev udtænkt, tegnet og sat i produktion. Det var svært at skaffe forsyninger under krigen, men da den sluttede, ventede der nye og bedre tider. Indtil begyndelsen af 1950'erne var der dog stadig rationering på mange varer.

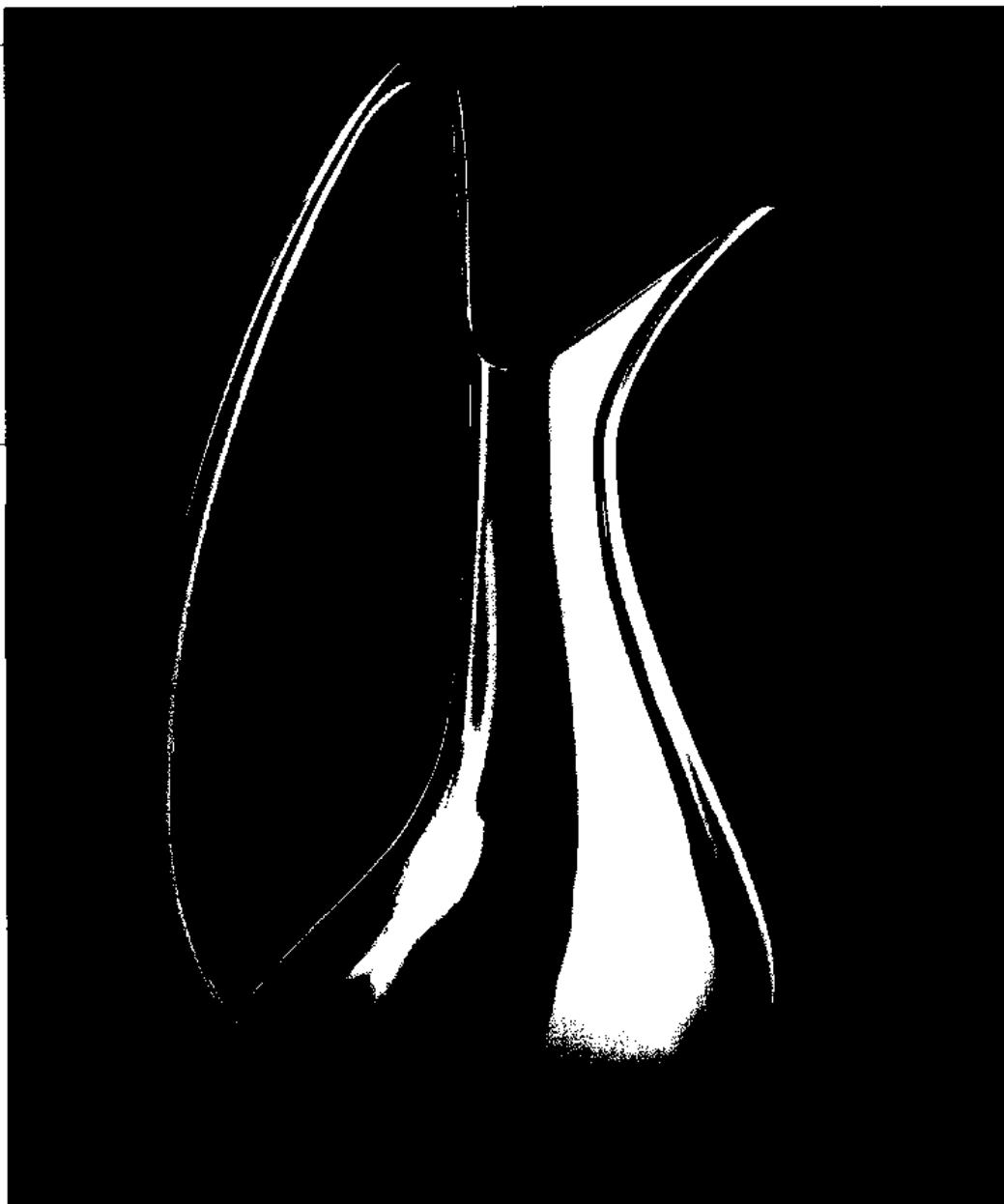
I 1940'erne fik naturalistiske motiver en renæssance, men i en mere stiliseret form. Manglen på materialer fik designerne til at fokusere på dekorationerne på bl.a. lertøj, træsmykker og jernsmykker. Man lavede motiver med hjorte, fugle, blomster og blade. Under krigen flygtede mange kunstnere til Sverige, eksempelvis Henning Koppel. Da han vendte hjem efter krigen, blev han tilknyttet Georg Jensens Sølvmedie, hvor han udviklede enkle former, der blev toneangivende i 1950'erne. Særlig kendt er sølvkanden "Den gravide and".

43. Århus Rådhus er tegnet af Arne Jacobsen og Erik Møller og blev opført 1937-1940. Rådhuset er et ypperligt eksempel på den nordiske modernisme.

Modernisme

44. Den gravide and af Henning Koppel er stadig i produktion. Kanden er 42 centimeter høj, rummer 2,8 liter og vejer 1.750 gram.

Brugsgenstande

I 1950'erne fik plast sit gennembrud. Det var billigt og blev især brugt til køkkengrej. I 1954 udviklede designerne Sigvard Bernadotte og Acton Bjørn Margretheskålen, der er et eksempel på funktionelt design, der har stået distancen. Skålen er rundet som skeen, der skal røre i den. En gummiring i bunden får den til at stå fast. I den ene side danner kanten et håndtag, mens der i den anden side er en hældetud, og endelig kan den stables.

45. Margretheskålen er stadig på markedet og opdateres jævnligt i tidens farver.

Mode

I 1940'erne var brede skuldre moderne. Man syede jakkesæt fra 1930'erne om til nye moderne jakkesæt eller spadseredragter til kvinder. Man lavede tøj af papir og sækkelærred, rødspætteskind blev til sko, og tørklæder blev brugt som hovedbeklædning i manglen på materialer.

I 1947 skabte Christian Dior kollektionen "New Look" med draperinger, stor vidde på nederdelen og fokus på de kvindelige former. Stilen holdt hele vejen op gennem 1950'erne og blev især eksponeret i film med fx Marilyn Monroe.

Mændenes jakkesæt blev smallere i 1950'erne. Man begyndte at bruge kunststoffer som terylene, der holdt formen og pressefolderne. I slutningen af årtiet blev jeans udbredt blandt de unge mænd, og nylonkjorter gjorde strygning overflødig.

46. Franskmanden Christian Dior åbnede i 1947 et couture-hus i Paris. Den første kollektion, "New Look", skabte røre i en pauver efterkrigstid med sin fokus på store, voluminøse skørter, hat, handsker og overdådig feminin ekstravagance.

Danish Design 1950'eme

Nøgleord Strømlinet, enkelt, funktionelt, asymmetriske og abstrakte former.

47. SAS-hotellet i København består af 20 etager. Det blev bygget mellem 1955-60. Arne Jacobsen var arkitekten bag.

Tidsånden

Danish Design har sine rødder i funktionalismen og modernismen, og mange af de største danske designere begyndte deres arbejde i de perioder. Det var dog først efter krigen, at der for alvor kom gang i de danske designs. I 1951 begyndte designere fra de nordiske lande at samarbejde. Det begyndte til en udstilling i London, hvor man lavede udstillingen "Alt til bordet". Derefter lavede man i fællesskab udstillingen "Design in Scandinavia", der blandt andet var på turne i de store byer i USA og Canada. *Scandinavian Design* blev derefter et kendt begreb, og det er stadig meget anerkendt for sit enkle formsprog, lette former og funktionelle løsninger. Med tiden blev det mere strømlinet og abstrakt i sit formsprog. De danske designeres særegne stil har vundet så stor udbredelse, at Danish Design er en del af pensum for designstuderende over hele verden.

Arkitektur

Operahuset i Sydney er et pragteksempel på dansk designet arkitektur. Det blev tegnet af Jørn Utzon i perioden 1957-59 og tog 17 år at bygge. Det var og er både et akustisk mesterværk og et innovativt design. I dag er det på UNESCO's liste over verdens kulturarv, en af de mest besøgte turistattraktioner i verden og et vartegn for Sydney og Australien.

Radisson SAS Royal Hotel er et af Arne Jacobsens arkitektoniske hovedværker. Hotellet blev designet i en anonym, funktionalistisk stil fra USA med brug af materialerne glas, stål og beton. Det var dog en dansk fortolkning af den amerikanske stil med udsøgte materialer og detaljer. Jacobsen skabte interiøret i samspil med arkitekturen: Møbler (herunder både Svanen og Ægget), lamper, service, glas og tekstiler. Han ønskede at skabe et levende og sammenhængende billede af en helhed. De organiske former i Svanen og Ægget er skabt som modvægt til arkitekturens lige og klare streg og giver på den måde balance i det samlede design.

Bolig

Dansk design fik for alvor sit gennembrud i 1950'erne med en dansk version af modernismen. Den progressive modernisme, som vi kendte den fra blandt andet Bauhaus-skolen, sås tydeligt hos Poul Henningsen. Han var som nævnt især kendt for sine PH-lamper, som han begyndte at designe allerede i 1925.

Dansk design var præget af en konservativ modernisme, hvor man blandede tradition, modernitet og socialrealisme. Størstedelen af de danske møbeldesignere i 1950'erne var efterfølgere af Kaare Klints ideologi. Klint ønskede funktionelle møbler, der var tilpasset kroppens ergonomi, men samtidig godt håndværk. Det funktionelle og praktiske skulle dog mødes i et pænt design. For eksempel kunne man stable flotte, tidløse glas.

Kaare Klint inspirerede flere til at designe møbler og brugsgenstande, der passede til mindre boliger. FDB skabte i 1940'erne en tegnestue, hvor arkitekterne Hans Wegner og Børge Mogensen tegnede billige, funktionelle kvalitetsmøbler i massivt træ fra Norden. Netop anvendelsen af træ kendetegner den danske modernisme i modsætning til den tyske, der er mere kølig i sit udtryk, fordi der overvejende anvendes stål.

48. Operahuset i Sydney indeholder ca. 1.000 rum, heraf fem teatersale, fem øvelsesstadier, to hovedhaller, fire restauranter, seks barer og et større antal souvenirbutikker.

Taget består af 1.056.000 hvidglaserede fliser importeret fra Sverige. Til trods for deres selvrensende natur har de brug for periodisk at blive vedligeholdt.

Bygningens interiør er sammensat af lyserød granit importeret fra Tarana, New South Wales, og træ og krydsfiner fra det nordlige New South Wales.

Operahuset er 185 m langt og 120 m bredt.

49. Svanen og Ægget, begge designet af Arne Jacobsen i 1958.

I 1956 tegnede Børge Mogensen sammen med arkitekt Grethe Meyer en ny type skabe beregnet til tøj og service, som de kaldte Boligens Byggeskabe. De var baseret på møbelarkitekten Kaare Klints rumberegninger, så de passede ind i små boliger. Ideen var, at man kunne udbygge skabet med reoler og skuffer. Børge Mogensens ide var at skabe demokratiske møbler, som var enkle og billige, så alle havde råd til dem, men resultatet blev et for enkelt formsprog til for dyre priser, der ikke tilgodeså den brede befolknings smag.

Brugsgenstande

I 1950'erne var der hjælp at hente til de trængte husmødre. Opfindelsen af dampstrygejern med termostat gjorde strygningen af tøj nemmere og sikrere. Faren for at ødelægge tøj var mindre, end når man brugte de gammeldags strygejern i støbejern, som man fyldte kul i. Med dem kunne man

ikke regulere temperaturen. De nye dampstrygejern havde desuden en forstøver til at fugte tøjet med, som gjorde det nemmere at glatte ud.

Også køkkenerne blev funktionaliseret, således at husmoderens skridt blev markant reduceret. Udgangspunktet for denne ændring var skibskøkkenet, der pga. den lille plads var optimalt udnyttet.

I denne periode fik skolebørnene og sekretærene det også nemmere. Det var slut med fyldepennen, da ungarenen László József Bíró opfandt kuglepennen. Den var mere praktisk end fyldepennen og langt billigere at producere. Udviklingen af det nye skriveredskab var på plads allerede i 1938, men det var først i 1940'erne, man begyndte at masseproducere den i USA. I Europa var det det franske firma BIC, der var mest aktiv i forbindelse med udbredelsen.

50. J16 er klassikeren blandt de mange gyngestole, som Hans J. Wegner har tegnet. Stolen blev lanceret i 1944 af FDB-Møbler, og den har været i produktion lige siden.

51. Borge Mogensen tegnede det klassiske shakerbord i 1940'erne, da han var chef for udviklingsafdelingen i FDB-Møbler. Bord og stole er stadig i produktion.

Kay Bojesen var en dansk sølvsmed og designer udlært hos Georg Jensen. Han blev verdensberømt for sine designs af trælegetøj som hans livgarder fra 1942, aben fra 1951 og elefanten og papegøjen fra 1950'erne. Han designede også en lang række brugsgenstande.

52. Grethe Meyers stilene Blåkant og Stub-glasserie er indbegrebet af funktionelt service.

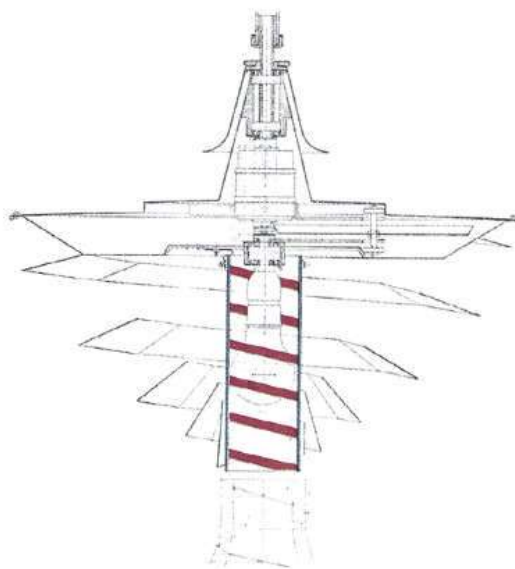
Danish design

53. Jørgen Nørsgaard designede en langærmet t-shirt i bomuld i 1967.

Mode

Model 101 var dens officielle navn, men de fleste kender den som "den stribe fra Nørsgaard". Den blev designet af Jørgen Nørsgaard i 1967, da det ellers tilknappe look i moden trængte til en overhaling. Den langærmede, stribe t-shirt blev en dansk designklassiker - ifølge designeren selv, fordi den giver "byens bedste bryster". Blusen har i over 40 år været et fast indslag i ungdomsmoden på de danske gymnasier. Nørsgaard producerer stadig blusen og sørger løbende for at opdatere den med nye farver og længder, der passer til tidens trends.

54. Tivolilampen blev skabt af Poul Henningsen (øverst til venstre) i 1949. Den består af et indvendigt, klart akrylrør påmalet en rød spiral, der drejer den ene vej, og en ydre hvid og grøn spiralskærm, der drejer modsat. Armaturets motor er monteret øverst i lampehovedet (se skitsen øverst til højre).

I 1950 blev Tivolilampen monteret rundt om Tivolisøen. Desværre var de små Hoovermotorer, der drev skærmene, kraftige nok til at trække skærmene rundt, men for svage til med sikkerhed at starte rotationen. Efter nogle år lod man derfor lamperne hænge uden at sætte strøm til motorerne.

Lampeproducenten Louis Poulsen producerede i 2008 nye Tivolilamper identiske med de originale lamper, men med tekniske forbedringer, bl.a. med en stærkere, schweiziskproduceret motor.

Popart 1960'erne

Nøgleord Usmageligt, billige møbler, industriens materialer, farverigt, køb og smid væk.

55. Denne skulptur er et af Roy Lichtensteins sidste værker. "Barcelona-Head" er opført i forbindelse med sommerolympiaden i Barcelona i 1992.

Tidsånden

Velstanden steg i 1960'erne, og forbrugersamfundet vandt frem. Rumrejser blev en del af verdensbilledet, og pludselig lod alt til at være muligt. Det var også en tid med store opgør. I USA vandt borgerrettighedsbevægelserne frem støttet af den amerikanske præsident. Men i 1963 skete det utænkelige, da John F. Kennedy blev skudt på åben gade i Dallas, Texas. Og i 1968 blev en anden stor profil i kampen, Martin Luther King, skudt.

I slutningen af 1960'erne voksede protestbevægelsen mod det eksisterende samfund. Man protesterede mod krig, atomkraft, oprustning og forurening. Det førte til et ungdomsoprør under sloganet *Make love, not war*. Populærkulturen fandt sin inspiration i ungdommens subkulturer og musik samt kunstnere som Andy Warhol og Roy Lichtenstein.

Tiden var præget af optimisme og overskud. Mange gjorde modstand mod det øgede forbrug, og det førte til en antimode- og nostalgibølge. I 1970'erne sammensatte folk deres egen stil ved at blande forskellige stilretninger, hvilket gav hjemmet og moden et meget individuelt præg. Man blandede nye designmøbler med antikke - selv vintagetøj blev blandet med nyt.

Arkitektur

Byen voksede, og man opførte store ensartede boligblokke i beton. Højhuset havde for alvor sit indtog. Andre steder fandt man en mere fri form efter funktionalismens strenghed. Kollektiver og bofællesskaber vandt frem, og fra USA havde hippiestilen sit indtog. Hippierne søgte tilbage til naturen og de oprindelige værdier. I starten af 1970'erne opførte arkitekterne Theo Bjerg og Palle Dyreborg bofællesskabet Sættedammen i Hammersholdt ved Hillerød. Det var et alternativ til de traditionelle boliger, fordi man ud over sit private rækkehus havde mulighed for at deltage i fællesskabet i fælleshuset, hvor der var storkøkken og fællesspisning.

POPART
POPART
POPART

Det var også i 1960'erne, at parcelhuset for alvor slog igennem. Det var enfamiliehuse bygget på en udstykning uden for byen - ofte på gamle landbrugsejendomme. Byggeriet af parcelhusene betød, at forstæderne voksede.

Op gennem 1960'erne og 1970'erne byggede man også mange skoler, svømmehaller, kirker og erhvervsejendomme. Sidstnævnte skød ofte op i de nye industri kvarterer, hvor man samlede fabrikker, lagerhaller og kontorer. Arkitektonisk bød perioden i høj grad på en fortsættelse af funktionalismen med bygninger i beton beklædt med glas, marmor og natursten som fx Danmarks Nationalbank i København, der er tegnet af Arne Jacobsen.

56. Popkunstneren Robert Rauschenberg designede i 1966 et popart-smykke, der her ses gengivet som skulptur i New York.

57. Farvestrålende tapet fra begyndelsen af 1970'erne. •

58. Warhol-ikoner. Reproduktioner af forbrugsemballage bliver kunst. Kunststudstilling, Milano, 2005. •

Bolig

Poparten var det andet ungdomsoprør i designverdenen. Den var et opgør med den gode smag. Man gjorde en dyd ud af at dyrke industriens produkter og materialer som plastik og spånplade, som forældregenerationen havde taget afstand fra.

Tanken var, at møbler skulle være billige. Det handlede ikke om holdbarhed og vedligeholdelse, men om "køb og smid væk". Tidligere handlede god smag i Danmark blandt andet om enkelthed, gedigne materialer og så funktionelt som muligt. Men i poparten dyrkede man organiske mønstre, vilde farvesammensætninger og nye former for møbler som sækkestole og plastikstole. Poparten fandt noget af sin inspiration i art deco og art nouveau, men primært kom inspirationen fra den materielkultur, der vokser af periodens stigende velstand. Det er også denne, kunstneren Andy Warhol illustrerer ved sine plakater af fx tomatsuppe. Reproduktion af vores forbrugsemballage blev til kunst.

59. Relaxing Rocking Chair, designet af Verner Panton i 1974.

Verner Panton kan ses som den danske repræsentant for popartperioden, og han eksperimenterede også med nye materialer. Eksempelvis var han manden bag Pantonstolen, den første helstøbte stol af plastik i 1959-60 (se side 85).

Den almene borger, eller måske den mere hippieagtige af slagsen, anvendte også produkter af materielkulturen, nemlig ølkasser fra henholdsvis Tuborg og Carlsberg. Ølkasserne var i træ og kunne bruges til alt fra reoler til senge. En slags antidesign, der adskiller sig fra 1950'ernes finkulturelle design-ikoner som fx Wegners design.

I dansk design havde man tidligere arbejdet i træ, men i 1960'erne begyndte man at eksperimentere med metal, plast og nye træprodukter. I 1973 gjorde oliekrisen dog, at prisen på plast blev tredoblet, og man måtte se de miljø-mæssige konsekvenser i øjnene. Oliekrisen betød at "saml selv"-møbler og fyrretræ atter vandt indpas i boligen, og her var det svenske firma IKEA leveringsdygtigt. Firmaet var startet i 1943 med møbler til lave priser, som kunderne selv hentede og samlede derhjemme. IKEA tilbød totalløsninger til boligen med alt fra senge, sofaer og stigereoler til køkkener, kommoder og knive.

60. POÄNG-stolen fra IKEA af lamineret træ blev designet i 1976 og er stadig i produktion.

61. To reklamer fra støvsugerfirmaet NILFISK. Billedet til venstre er fra 1960'erne, mens det til højre er fra 1970'erne.

62. Steltontermokanden er designet i 1976 af Erik Magnusson og passer til Arne Jacobsens Cylinder Line fra 1967. Designet er minimalistisk og funktionelt: Alle delene har en cylindrisk hovedform.

63. Bøjleuret blev designet i 1962 og er stadig i produktion.

Brugsgenstande

I 1962 designede Vivianna Torun Bülow-Hübe bøljeuret, der senere blev verdensberømt. Uret var oprindeligt en opgave i forbindelse med udstillingen „Antagonism II - l'objet" i Paris, hvor designerne skulle skabe et objekt, som de havde et ambivalent forhold til. Vivianna Torun Bülow-Hübe designede et ur med blank skive og en sekundviser som billede på sit forhold til tiden. 1967 blev uret sat i produktion af Georg Jensen - dog nu med time- og minutviser.

I slutningen af 1960'erne vandt termokanden indpas i de danske hjem. I 1976 tog Stelton teten og fik den unge designer Erik Magnussen til at lave en termokande, der passede ind i Arne Jacobsens stel Cylinder Line. Kanden var funktionel, fordi man kunne hælde fra den med en hånd, da den automatisk åbnede, når man tippede den. De første eksemplarer blev produceret i rustfrit stål, og i 1979 lancerede Stelton også kanden i rødt og sort plastik.

Mode

1960'erne blev den amerikanske præsidentfrue Jacqueline Kennedy toneangivende, og moden skiftede til små dragter med en kort jakke og en kort, stram nederdel.

Ungdomsmoden skiftede igen (med designer Mary Quants hjælp) til miniskørter praktisk talt uden dekorationer og finesser i snittet. Stoffet var kraftigt og ofte syntetisk. Til miniskørterne brugte man farvede strømpebukser. Bandet Beatles inspirerede til en helt ny herremode med tætsiddende tøj, hvor jakkerne var med standkrave og uden revers. Bandets frisurer blev også moderne, og mændene begyndte at lade håret vokse.

Sidst i 1960'erne var forskellen mellem kønnene næsten forsvundet, og moden var unisex med lange bukser og lange stramme jakker.

Efterhånden blev tøjet et udtryk for personens politiske og ideologiske ståsted. De unge venstreorienterede, der var politisk aktive, gik i jeans og batikfarvede t-shirts. Hippierne gik i farvestrålende Flower Power-tøj. Man lånte fra andre kulturer og brugte tørklæder, perlekæder, broderier, eksotiske smykker og sandaler. I mainstreammoden gik kvinderne i korte, vidde skørter og højhælede sko eller ballerinaske.

84. Twiggy, 1966. Verdens første supermodel og symbol på 1960'ernes ungdomskultur.

65. Den britiske designer Mary Quant med glamrock-hår, 1971. Quant opfandt miniskørten, som hun lancerede i 1965.

Postmodernisme og hightech 1980'erne

Nøgleord Vilde farver, gummi, stål, skulderpuder, økonomisk opsving.

86. Begrebet "yuppie" opstod i USA. Nøgleord: Dyrt tøj, aktier, hightech, lynkarrierer og et liv på byens cafeer.

Tidsånden

1980'erne startede med stor optimisme. Begrebet "yuppie" opstod i USA, og det var en forkortelse af "young urban professional". Altså et ungt menneske med vellønnet arbejde. Begrebet kom fra New York og betegnede en gruppe unge mennesker, der foretrak en livsstil med vægt på egen vækst og succes. Nøgleordene var dyrt tøj, aktier, hightech, lynkarriere, dyre lejligheder og et liv på byernes cafeer. Man var defineret af sin livsstil og blev vurderet på, hvem der havde det dyreste tøj, og hvem der brugte flest penge.

Fra filosofien fik man postmodernismens idealer, der bredte sig til arkitektur, design og mode. Man brugte elementer fra tidligere stilarter og sammensatte dem på nye måder med skæve vinkler og kombinationer af farver og materialer. Andre designere tog udgangspunkt i futurismen og skabte hightech-stilen, der gav hjemmet et industrielt præg med sorte gummimåtter og stål-blanke møbler og lagerhylder. Det modernistiske begreb "Less is more" afløses af "Less is a bore", da formen nu følger fantasien, ikke funktionen.

Arkitektur

I postmodernismen fandt man levn fra funktionalismen, men den var mere respektløs og pjattet i sit design. Den trak på tidligere tiders design, men kombinerede forskellige stile respektløst og i en helt anden sammenhæng end den oprindelige - for eksempel ved at lave søjler som den bærende konstruktion i et parcelhus eller bare lade dem være pynt. Eller ved at friske det moderne byggeri op med vilde farver som orange, pink og mintgrøn - hvad som helst var muligt.

87. Som modvægt til yuppiekulturen var punkkulturen, der blev født i London i midten af 1970'erne. Her punkere ved Trafalgar Square, 1981.

68. Paladsbygningen på Axel torv i København. Arkitekt: Poul Gernes, 1988.

69. Kulturbygningen Pompidou-Centret i Paris er et af de mest populære kultursteder i verden. Det er bemærkelsesværdigt i sin arkitektoniske udformning af glas og stål, manglefarvede rør og gangbroer. Centret indeholder et mix af funktioner, bl.a. et bibliotek, kunstmuseum, biograf, musik, designhus m.m. Manden bag hedder Renzo Piano.

Begrebet postmodernisme blev brugt til at beskrive bygninger, der afstod fra de rene, rationelle og minimalistiske former til fordel for tvetydige og modsætningsfyldte strukturer med muntre henvisninger til tidligere stilarter, lån fra andre kulturer og stærke farver.

Memphis-gruppen var repræsentanter for denne stil. Det var en gruppe italienske designere, der i starten af 1980'erne brød med funktionalismens grundregel om, at funktionen var vigtigere end formen, og at pynt var bandlyst. De svælgede i farveorgier og lavede nye materialekombinationer som plast og marmor. De abstrakte og kaotiske mønstre uden fast holdepunkt og centrum var i højsædet. Og pointen i postmodernismen var netop, at det ikke gjorde noget.

70. Boligbyggeri fra 1980'erne, her fra København.

Nogle mener, at postmodernismen var en fortsættelse af ungdomsoprørets popart. I ungdomsoprørets design var der dog et bevidst oprør og opgør rettet mod autoriteterne fra en overordnet ideologi, mens postmodernismens design ikke havde noget politisk mål, men var et mål i sig selv.

71. B&O-system fra 1980'erne.

Bolig

Variationen af stilformer, strukturer og materialer var karakteristisk for postmodernismen, der ikke havde en bestemt stil. Designerne eksperimenterede med farver og teksturer og lånte dekorative elementer fra tidligere stilarter. Postmodernismen hyldede pluralismen og diversiteten.

Hightechstilen tog ikke afstand fra funktionalismen og var sådan set ikke postmodernistisk i sit udtryk. Den dyrkede derimod funktionalismen ud i den yderste konsekvens. For eksempel lagde man det funktionelle gummi-

gulv, som man kendte fra skoler, i køkkenet i private hjem. Møblerne var i stål og sort læder. Man dyrkede maskinerne, for eksempel i form af B&O's diskrete design eller et japansk musikanlæg med et væld af lysende knapper.

Brugsgenstande

Brugsgenstandens funktionalitet blev i postmodernismen til et dekorativt element, og stilen ønskede at vise maskinen i funktion.

I begyndelsen af 1970'erne besatte en gruppe mennesker nogle forladte militærbygninger på Christianshavn for at skabe et anderledes samfund med fokus på fællesskab og frihed. Resultatet blev Fristaden Christiania. I fristaden arbejdede man på værksteder, og i smedjen fremstillede man produkter, der skulle understøtte den nye bilfri livsstil. Det resulterede i Christianiacyklen, der var en ladcykel med plads til børn, hunde og købmandsvarer. Den første cykel blev sendt på gaden i 1984.

72. Christianiacyklen blev sat i produktion i 1984.

Sidst i 1970'erne præsenterede Sony verden for walkman'en - en transportabel kassettebåndafspiller. Man kunne sætte afspilleren i bukselinningen eller lægge den i en lomme og høre bånd via hovedtelefoner. Selve navnet "walkman" var et Sony-varemærke, men i folkemunde dækkede navnet over alle transportable kassettebåndafspillere. Walkmanen varslede intimsfærens indtrængen i det offentlige rum, som mobiltelefonen og mp3-afspilleren fuldførte 15-20 år senere.

73. Sonys klassiske gule walkman.

postmodernisme hightech

Mode

Sidst i 1970'erne inspirerede rumfarten til moonboots, flyverdragter, dunfrakker, termotøj og parkacoats, og denne futuristiske tendens fortsatte i en vis grad i 1980'erne.

Forbruget voksede voldsomt i 1980'erne, hvor de nyrige yuppier satte dagsordenen. Kvinderne gik i "power suits" med store skulderpuder og korte nederdele, mens mændene skiftede skjorte og slips ud med strikkede pull-overs. Man brugte gerne elementer fra tidligere stilarter i postmodernismens mode, men resultatet var altid enkelt, funktionelt og elegant.

Man holdt kroppen i form med sport, jogging og workout, hvilket selvfølgelig krævede en særlig garderobe. I det voksende antal motionscentre var trikot og benvarmere trenden.

74. Til workout med permanentet hår og høj benskæring på fitness-tøjet.

Det nye årtusinde 1990-2010

Nøgleord Opsving, luksus, iscenesættelse, kommunikation, minimalisme, flerkunktionalitet, Danish Fashion.

75. Moden var især minimalistisk omkring årtusindskiftet. Bemærk den enkle grafik og vinduesdekoration.

Tidsånden

Tidsånden omkring årtusindskiftet var præget af økonomisk opsving og luksus. Individet begyndte i højere grad at iscenesætte sig selv og sit hjem. Interessen for alternativ behandling, økologi og miljø voksede. Tiden var præget af kommunikation i form af mobiltelefoner og computere, både på jobbet og i hjemmet. Få år inde i det nye årtusinde var alle online og kunne kommunikere med hele verden, uanset hvor de befandt sig. iPod, podcasting og Facebook var den nye trend.

Tidligere signalerede man status gennem tøj og smykker, men nu kom også boligen i spil. Ud af det voksede butikker, der både solgte tøj og ting til boligen - gerne med de rigtige brands på hylden, så begge dele signalerede kvalitet og eksklusivitet. Dog var stilen også eklektisk og individuel, for det handlede om at adskille sig fra mængden i sin iscenesættelse - uanset om det gjaldt bil, bolig eller beklædning.

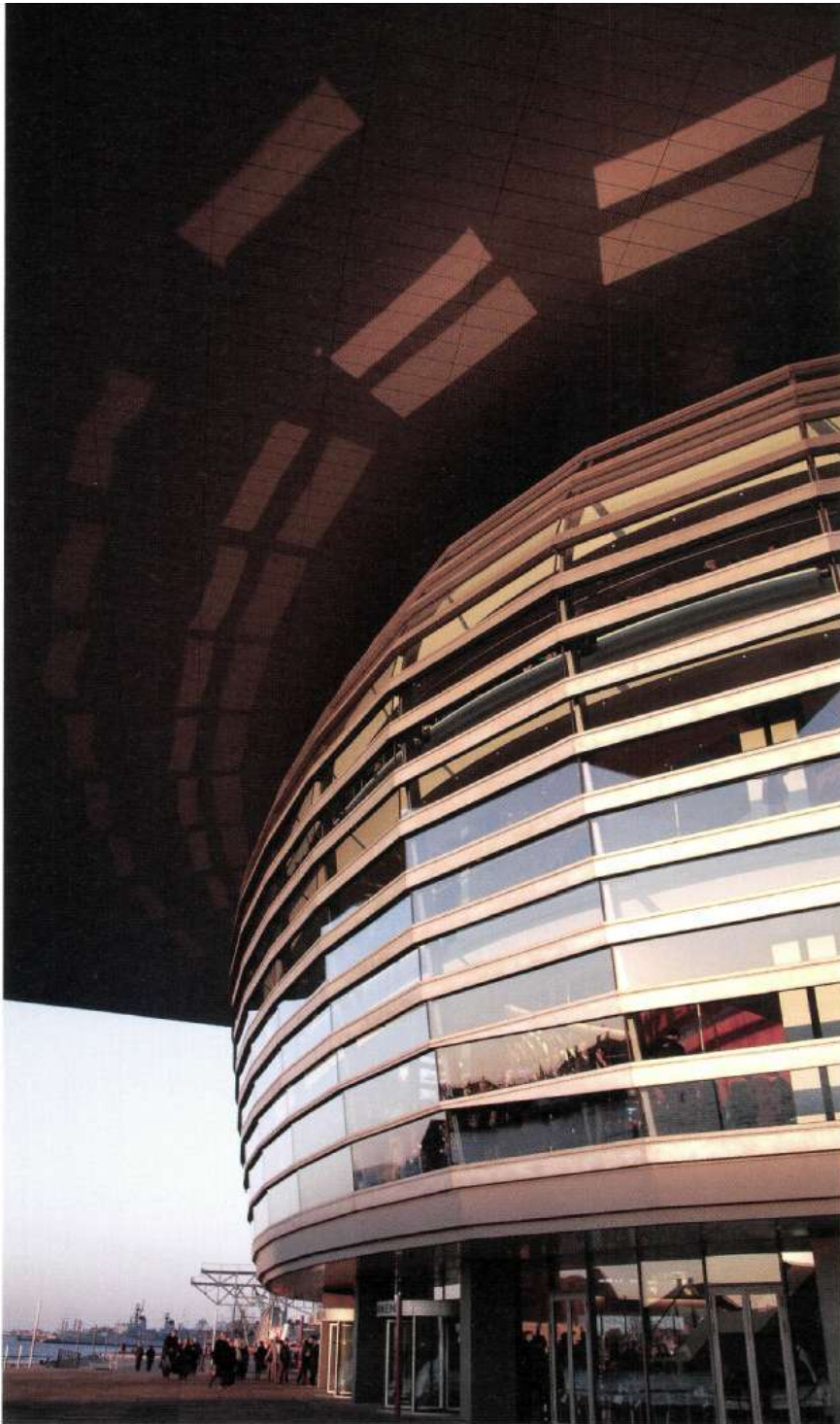
Mantraet var innovation, og arkitekter, designere og kunstnere arbejdede på tværs af fagskel. Byområder med både arkitektur og kunst skød op for at tilgodese individualismen. Idealet efter 2000 blev skulpturelle, organiske, bølgede former i både arkitektur og design.

Design blev det nye modeord og anvendtes i alle kontekster.

Arkitektur

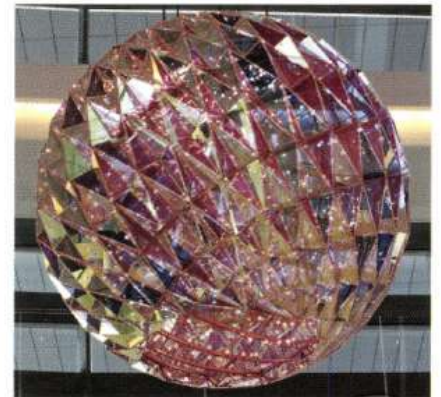
I løbet af 1970'erne vandt den såkaldte dekonstruktivisme frem med sine ustabile former. Man brød tingene op og satte dem sammen på en ny og usædvanlig måde. Man blandede funktioner, materialer, former og strukturer.

Man dyrkede stadig funktionalismens firkantede former, men de blev ikke brugt med et funktionelt mål, men nærmere med et skulpturelt mål. Man

76. Det nye operahus i København stod færdigt i 2005. Det samlede etageareal i bygningen er ca. 41.000 m² fordelt på 14 etager, heraf 5 under jorden. De 7.000 m² bruges til de to scener og en foyer. Hertil kommer ca. 1.000 øvrige lokaler/rum med prøvesale til opera, ballet og orkester. Arkitekt: Henning Larsen.

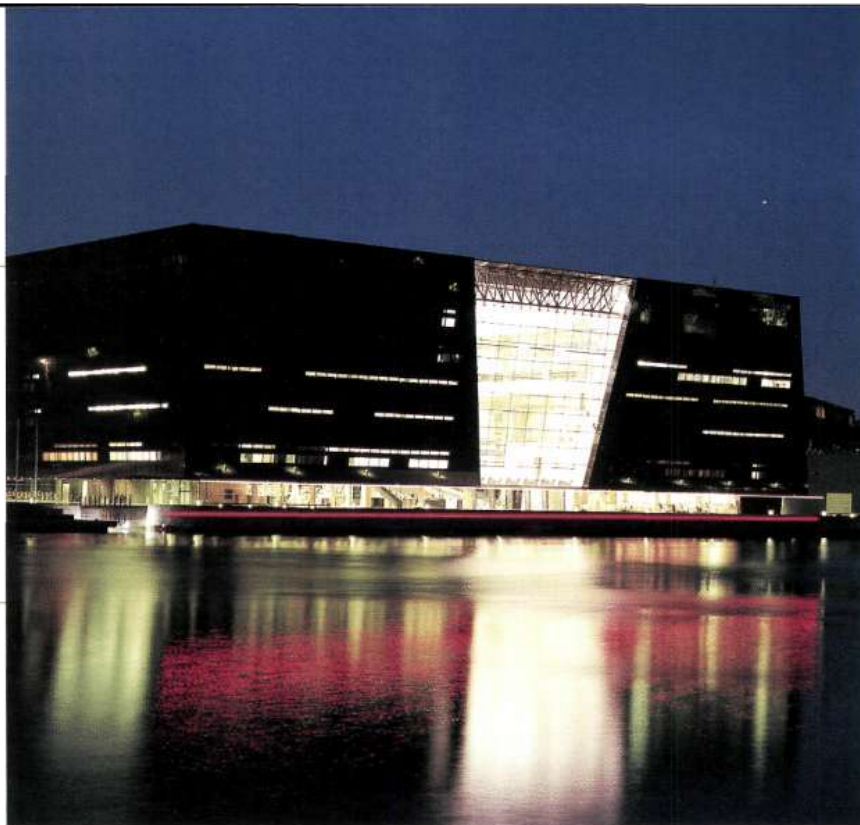
Den dansk-islandske kunstner og designer Olafur Eliasson har kreeret tre store lysekroner til operaen. De måler hver især tre meter i diameter og er monteret med 8.000 spejle og 300 lamper. Hver enkelt er monteret i loftet med fem kobberrør i en pentagon.

talte om, at skulptur og arkitektur var ved at smelte sammen. Man gjorde op med forestillingen om, at bygningsværker skulle symbolisere magt og status. I stedet fokuserede man på det æstetiske som en selvstændig værdi.

Fra 1990'erne var det overvejende nymodernismen, der præger det arkitektoniske landskab med forholdsvis enkle linjer og funktionalitet, der dog skulle spille sammen med bygningens æstetik.

77. Den Sorte Diamant i København stod færdig i 1999. Arkitekterne bag var schmidt/hammer/lassen. Den Sorte Diamant er klædt i sort, skinnende granit og huser Det Kongelige Bibliotek.

78. Juicy Salif **

79. Stingray betyder "rokke", og skallen ligner også en stor rokke, der bevæger sig over havbunden. Den er designet af Thomas Pedersen i 2002 og udført i stål og glasfiber. **

80. Integrationsmøblet Dekka daybed er designet af den danske tegnestue FurnID, 2007. Rammen af 150 kg massiv aluminium er fræsset ud på en femakslet CNC-maskine - udfræsning af én ramme tager 40 timer. Polstret fremstilles efterfølgende i hånden. **

81. Billund-bænken er tegnet til lufthavnen i Billund af Nana Ditzel. De rummelige, runde siddepladser er polstrede og nemme at udskifte. Det enkle understel er i glasblæst rustfrit stål. Bænken er en videreudvikling af Icon-Stolen fra 2002. **

Fra 2000 og frem til i dag har arkitektgruppen BIG været toneangivende på det arkitektoniske område.

Bolig

På de nordiske breddegrader foregik samværet ofte i hjemmet, og det bredte sig til køkkenerne. I de nye samtalekøkkener kunne maden tilberedes sammen med familie og venner. Luksus og forkælelse kom også i spil, og pludselig var badeværelset ikke kun et funktionsrum, men et velværelse, hvor man forkælede sig selv og fik ny energi.

En tendens var også, at mange klassiske køkkenting blev genfødt i nye versioner, hvor design var i højsædet. Det gjaldt for eksempel citruspresseren. Den blev opfundet i Tyrkiet i 1800-tallet, men i 1990 blev den genoplivet af designer Philippe Starck under navnet Juicy Salif. Den blev et ikon på industrielt design og blev udstillet på New Yorks Museum of Modern Art.

Stuen fik mere præg af lounge med lave, bløde siddemøbler frem for de mere klassiske sofatyper. På den tekniske side skete der også en voldsom designmæssig udvikling. Musikanlæg og fjernsyn blev mindre og mere stilrene i designet, og med fladskærmens udbredelse blev fjernsynet en skulpturel del af indboet i stedet for en stor klods i hjørnet.

Brugsgenstande

1990'erne blev årtiet, hvor mobiltelefonen vandt indpas over det meste af verden. De første modeller var klodsede biltelefoner, hvor et klassisk telefonrør sad på en stor sender. Disse modeller var forbeholdt direktørerne i de dyre biler. Men komponenterne blev mindre, og snart blev telefonen virkelig mobil og kunne ligge i en bukselomme.

Med digitaliseringen af lyd og billeder blev det muligt at lave en lille digital musikafspiller, der kunne erstatte den klodsede walkman fra 1980'erne. Der kom mange versioner af mp3-afspilleren på markedet, men den mest bemærkelsesværdige rent designmæssigt var Apples iPod, der blev lanceret i 2001. Med tiden udviklede Apple designet, så iPoden blev mindre rent fysisk, men større rent kapacitetsmæssigt. Den 9. april 2007 var der solgt 100 millioner iPods på verdensplan, hvilket gjorde den til den hurtigst sælgende musikafspiller nogensinde.

82. Retro vesterbroejlighed anno 2005 med reminiscenser fra popart-stilen.

83. Minimalistisk blandingsbatteri, Damixa, 2002. •

84. Det danske designfirma Mater blev i 2009 præmieret med WallPaper Magazine's "Best Table Lamp" design. Mater's vision er (...) *at skabe tidsløse og smukke designs baseret på en etisk forretningsstrategi. MATER kombinerer eksklusivt og luksuriøst boligtilbehør med arbejdsmetoder, der understøtter mennesker, lokale håndværkstraditioner og miljøet.* •

85. Danish Fashion Show, her skudt fra Øksnehallen. ••

86. Opvaskebalje designet af Ole Jensen, 1996.

Mode

I 1990'erne blev moden mere minimalistisk, end den havde været i de farvestrålende og bredskuldrede 1980'ere. Man kombinerede de rene linjer med retromode fra 1970'erne. Man udviklede hightechfibre, der gav nye muligheder kombineret med naturfibre. De blev især brugt til sportstøjet, der blev en del af modebilledet og ikke kun noget, man gik med til træning.

Der kom øget fokus på danske designere, og de mange store talenter satte Danmark og modeugen i København på verdenskortet. Pludselig blev Danish Fashion et varemærke ligesom Danish Design.

Design i morgen 2011

Nøgleord Bæredygtighed, social ansvarlighed, fairtrade, nanoteknologi, miljø.

Tidsånden

Tiden umiddelbart efter årtusindskiftet var præget af økonomisk opsving og luksus, og der blev bygget et hav af nye boliger i Danmark - i flere byer skød helt nye bydele op. Boligpriserne steg og steg, og friværdien i de danske hjem var større end nogensinde før. Men i 2008 blev verden ramt af en finansiel krise, og boligmarkedet styrtdykkede.

Den finansielle krise satte spørgsmålstejn ved det store forbrug, som havde præget årene forinden. Der kom fokus på ansvarlighed og mådehold. Miljøet var i centrum, og folk fik generelt en ny bevidsthed om bæredygtighed og kvalitet.

I 2009 afholdt man første gang Copenhagen Design Week. Som optakt til FN's klimamøde i København senere på året var temaet bæredygtigt og socialt ansvarligt design. Ideen var at udforske designs, der gør en forskel - ideer, koncepter og produkter, der i fremtiden vil spille en vigtig rolle i vores liv.

Arkitektur

Arkitekturen og byggeriet led et knæk i forbindelse med finanskrisen i 2008. De aktive bygherrer stod tilbage med luksuslejligheder til en værdi af flere milliarder, som de ikke kunne få solgt. Byggeriet gik i stå, og det samme gjorde bolighandlen. Derfor blev branchen tvunget til at tænke nyt.

Bæredygtigt byggeri med brug af alternativ energi blev det nye mantra, helt i tråd med den generelle udvikling i samfundet. Man arbejdede med solfangere, opsamling og brug af regnvand, genbrugsmaterialer og beplantning under betegnelsen lavenergiarkitektur. Nogle byggerier var endda 0-energi-huse, da de selv producerer al den energi, de bruger.

87. Plakaten til den første danske designmesse, august 2009.

Bolig

Også inden for boligdesign kom der fokus på bæredygtige materialer. Såvel i design- og produktionsprocessen som i brugen af genstande spillede energibesparelse en vigtig rolle.

En tendens for fremtidens boligdesign peger på at genbruge velkendte former og genstande til at skabe noget nyt. Et eksempel på dette er Fu Lounge Chair designet af Fernando Paullada, som er en ombygget indkøbsvogn.

Et andet eksempel tager udgangspunkt i et stykke klassisk legetøj: Yoyoen. Yoyoen har inspireret designer Elmar Flottotto til en gulvlampe. Ideen er, at man kan placere lampen, hvor man ønsker det, og så rulle den nødvendige mængde ledning ud - ledningen er yoyoens snor.

På den danske designscene stjæler især to designhuse billedet: Hay og Muuto. Begge designhuses vision er at bringe dansk design op på højde med storhedstiden i 1950'erne og 1960'erne, men i en moderne kontekst. Det betyder stilrene designs, der ikke er bange for at bruge stærke farver. Og visionen er allerede ved at blive udbredt: Hays og Muutos designs kan købes i hele verden.

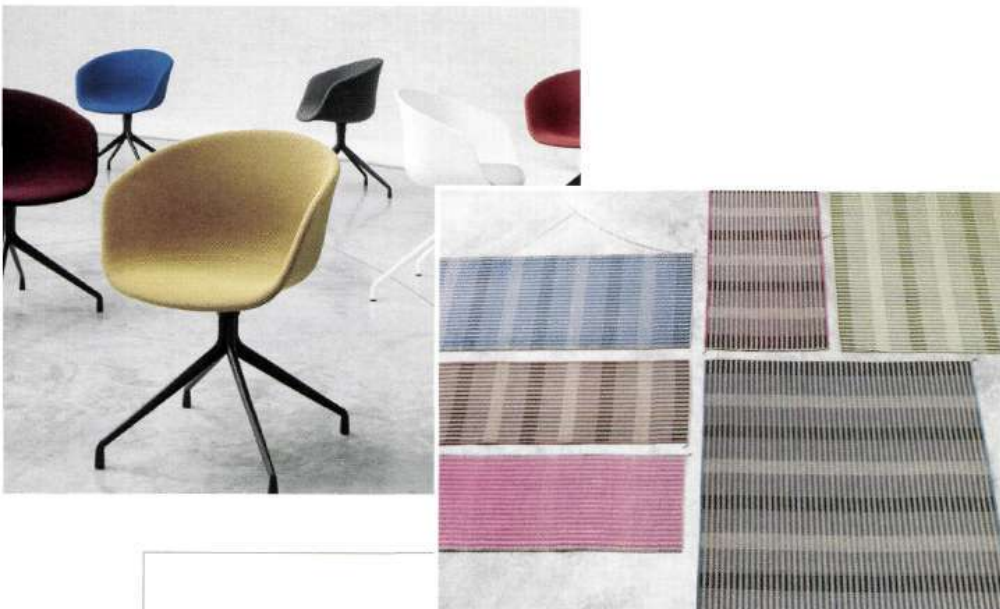

Copyright © 2008 FPaullada

88. Velkendte former genbruges på nye måder i fremtidens designs. FU Lounge chair er designet af Fernando Paullada, 2008.

89. Yoyo-lampe. Designet af tyskeren Elmar Flottotto.

90. HAY designer også tæpper. Her "Two Ways" fra 2010.

Som en del af genbrugstendensen bliver klassiske danske designs moderne igen - ofte i nye tidssvarende farver. Det gælder fx en række af de klassiske danske stole som Arne Jacobsens 7'er og Hans Wegners Y-stol.

91. Bordet MILK var det første design fra Søren Rose Studio. Søren Rose designede bordet til sig selv og udelukkende ud fra egne præferencer. Det fås i nu flere udgaver, blandt andet med en pink bordplade.

Brugsgenstande

Nanoteknologi har vundet indpas i produktionen af en lang række produkter. Teknologien giver mulighed for udvikling af materialer og enheder, der er mindre end 100 nanometer (nm). En nanometer er en milliardtedel af en meter - det svarer til, at en nanometer er en marmorkugle, og at en meter er Jorden.

Teknologien giver nye muligheder for at udvikle materialer med særlige egenskaber. For eksempel benytter flere køleskabsproducenter nanoteknologi til at dele sølvpartikler, som har en hæmmende effekt på lugtudvikling og bakterievækst. Sølvpartiklerne lægges på indersiden af køleskabene, så deres gavnlige effekt virker inde i køleskabet, og maden kan holde sig frisk længere.

Et andet eksempel er selvrensende overflader. Der er udviklet vinduer, fliser, maling og lak, som enten er smuds- eller vandafvisende - eller sågar selvrensende.

Men der bliver også genbrugt design indenfor brugsgenstande. I 1968 skabte møbeldesigner Gustav Ehrenreich Hoptimisterne. De fik nyt liv af designer Lotte Steffensen. De moderne Hoptimister har bevaret de stærke, glade farver og klassiske runde former.

Mode

Modeverdenen har også rettet blikket mod den nye teknologi samtidig med, at man fokuserer på det miljøvenlige og bæredygtige. Tøj bliver produceret af økologiske materialer som fx økologisk bomuld og med naturlig farve.

Nanoteknologien har inden for modedesignet givet mulighed for at udvikle materialer med nye egenskaber. For eksempel kan man producere sokker med indbyggede stoffer, der reducerer fodsved, og man kan lave nye former for vand- og vindtætte materialer.

92. Hoptimist anno 2011.

93. Fremtidens bæredygtige designs vil bestå af materialer, som er slidstærke og moderne, og som kan forgå naturligt. Billederne her viser to designs, hvor ulden er 100 procent organisk, og hvor der i indfarvningsprocessen ikke er brugt nogen former for kemikalier. Tøjet er produceret i Kina på en systue, som overholder de krævede Code of conduct-aftaler (CSR).

94. Farmors klassiske, musselmalede stel fik en saltvandsindsprøjtning, da det blev relanceret i 2000 under navnet Mega Mussel.

KILDER OG FORSLAG TIL VIDERE LÆSNING

Bøger

Dempsey, Amy: *Kunstleksikon - nøglen til det 20. århundredes kunst, arkitektur og design*, Aschehoug Dansk Forlag, 2002.

Engholm, Ida og Anders Michelsen: *Designmaskinen*, Gyldendal, 2000.

Gympel, Jan: *Arkitekturens historie - fra antikken til i dag*, Könemann, 1998.

[Lauritz.com](#): *Dansk kunstindustri - en guide*, Politikens Forlag, 2007.

Ludvigsen, Jacob: *Danskernes egen historie - hverdagsliv i det 20. århundrede*, Substanz, 2005.

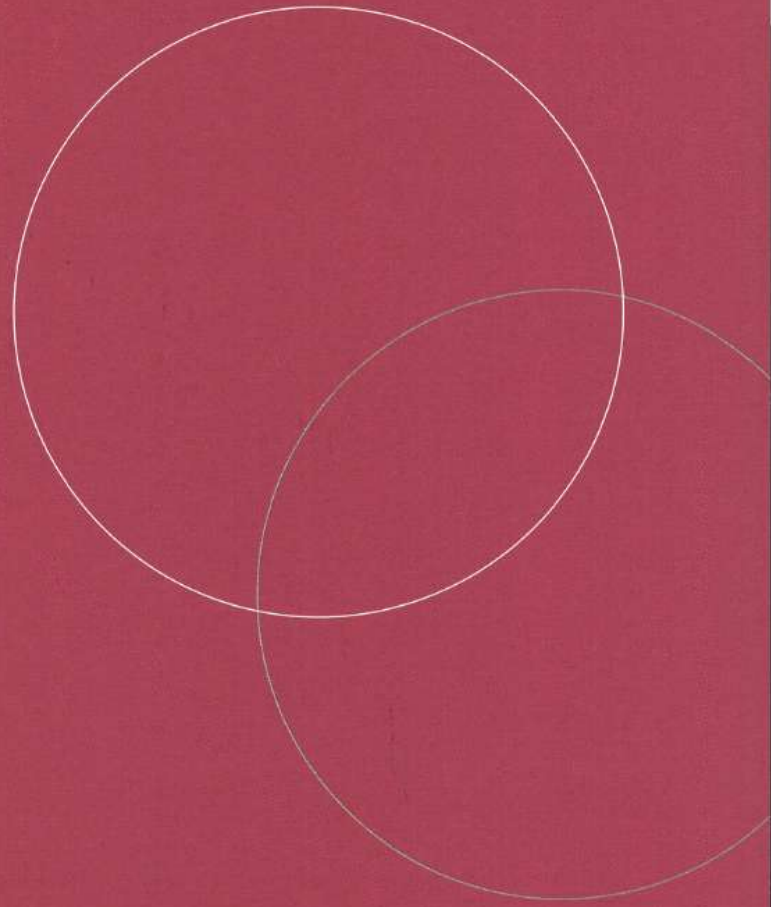
Steckhahn, Anne-Grete: *Dansk stil i 1000 år*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 2008.

Links

www.arksite.dk

www.ddc.dk

www.denstoredanske.dk

INTERNATIONALE OG NATIONALE DESIGNERE

Achille Castiglioni (1918-2002, Italien)

Alvar Aalto (1898-1976, Finland)

Charles og Ray Eames (1907-1978 og 1912-1988, USA)

Eero Saarinen (1910-1961, Finland-USA)

Jannes Dyson (1947-, England)

Le Corbusier (1887-1965, Schweiz)

Ludwig Mies van der Rohe (1886-1969, Tyskland)

Marcel Breuer (1902-1981, Ungarn-USA)

Philippe Starck (1949-, Frankrig)

Ron Arad (1958-, Israel)

Sori Yanagi (1915-, Japan)

Stefano Giovannoni (1954-, Italien)

Thomas Gerrit Rietveld (1888-1965, Holland)

Walter Gropius (1883-1969, Tyskland-USA)